

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Hanna Sirviö

ÄIDINKIELEN OPETUKSEN LIIKUNNALLISTAMINEN

- Opas 5–6-vuotiaiden lasten äidinkielen opetukseen liikunnan avulla

Opinnäytetyö
Lokakuu 2018

OPINNÄYTETYÖ
Lokakuu 2018
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijä
Hanna Sirviö

Nimeke
ÄIDINKIELEN OPETUKSEN LIKUNNALLISTAMINEN
- Opas 5-6-vuotiaiden lasten äidinkielen opetukseen liikunnan avulla

Toimeksiantaja
Touhula liikuntapäiväkoti Marjala, Joensuu

Opinnäytetyön tarkoituksena oli vahvistaa 5-6 -vuotiaiden lasten äidinkielen taitoja ja valmistaa heitä täten koulumaailmaa varten. Tavoitteena oli luoda opas, joka sisältää liikunnallisia ja toiminnallisia harjoitteita äidinkielen opetukseen varhaiskasvatuksessa. Lapsille pidettiin kolme liikunnallista toimintatuokiota, joissa oppaaseen tulleita harjoitteita testattiin.

Opinnäytetyö on toiminnallinen ja se toteutettiin yhteistyössä toimeksiantajan, Touhula liikuntapäiväkoti Marjalan kanssa. Keskeisiä menetelmiä olivat haastattelu, havainnointi, itsereflektointi ja liikunnalliset ja toiminnalliset menetelmät. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi opas, joka on apuna varhaiskasvattajien äidinkielen opetuksen suunnittelussa.

Opasta voi myöhemmin käyttää hyödyksi muidenkin lapsiryhmien kanssa tai siitä voi saada inspiraatiota ja vinkkejä oman toiminnallisen tai liikunnallisen toiminnan suunnitteluun myös muissa oppiaineissa kuin äidinkielessä.

Kieli
suomi

Sivuja 63
Liitteet 6
Liitesivumäärä 17

Asiasanat
varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, liikunnan merkitys oppimisessa, toiminnallinen opettaminen, äidinkielen opetus varhaiskasvatuksessa

THESIS
August 2018
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80220 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Hanna Sirviö

Title

Teaching Mother Tongue through Exercise – A Guide for 5-6-year-old Children to Learn Mother Tongue through Exercise

Commissioned by

Day Care Center Touhula Marjala

The purpose of this thesis was to support the mother tongue skills of children of 5-6 years of age and prepare them for the school. The aim was to create a guide that includes physical and functional exercises for mother tongue education in early childhood education. There were three functional sessions for children where exercises for the guide were tested.

This is a functional thesis and it was made in cooperation with Day Care Center Touhula Marjala that is located in Joensuu. The main methods that were used in this thesis were interviews, observation, self-reflection, sport and functional studying. The output of this functional thesis was a guide book called "Guide Book for Teaching Finnish by Using Physical Activity as a Teaching Method."

The aim of this guide book is, that it can be used by other children groups or it can be an inspiration and give some tips to plan your own functional activities in other subjects than the mother tongue.

Language

Finnish

Pages 63

Appendices 6

Pages of Appendices 17

Keywords

Early childhood education, Early childhood education plan, the importance of physical activity in learning, functional teaching, mother tongue teaching in pre-school

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

Johdanto	5
1 Varhaiskasvatus.....	6
1.1 Mitä on varhaiskasvatus?	6
1.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja säädökset	7
1.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	7
1.4 Äidinkielen opetussuunnitelman perusteet esiopetuksessa	9
2 Liikunta ja toiminnallisuus varhaiskasvatuksessa	9
2.1 Toiminnallinen opettaminen	9
2.2 Alle kouluikäisten lasten liikuntasuositukset.....	11
2.3 Liikunnan merkitys oppimisessa	12
2.4 Liikunnan vaikutukset äidinkielen oppimiseen	13
3 Opinnäytetyön lähtökohdat	14
3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kohderyhmä	14
3.2 Aikaisemmat opinnäytetyöt aihepiiristä	15
4 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat.....	16
4.1 Opinnäytetyöprosessia ohjaava malli.....	16
4.2 Opinnäytetyön tiedontuottamis- ja osallistamismenetelmät	19
4.3 Toimintatuokiot.....	20
4.4 Arviointimenetelmät	20
5 Opinnäytetyön toiminnallinen toteutus	22
5.1 Opinnäytetyön toiminnan aloitus.....	22
5.2 Toimintatuokioiden suunnittelu ja toteutus	23
5.3 Ensimmäinen toimintatuokio	24
5.4 Toinen toimintatuokio.....	26
5.5 Kolmas toimintatuokio.....	27
6 Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opas	29
6.1 Oppaan ulkoasu.....	30
6.2 Oppaan sisältö.....	31
6.3 Oppaan arviointi.....	32
7 Opinnäytetyön tulokset tiivistetysti	33
8 Pohdinta.....	35
8.1 Johtopäätökset.....	35
9.1 Luotettavuus ja eettisyys.....	36
9.2 Oppimiskokemukset ja ammatillinen kasvu	38
9.3 Kehitysideat ja jatkotutkimusaiheet	39
Lähteet.....	40

Liitteet

Liite 1 Tutkimuslupahakemus

Liite 2 Opinnäytetyön toimeksiantosopimus

Liite 3 Havainnointirunko

Liite 4 Ilmoitus huoltajille toimintatuokioista

Liite 5 Toimintatuokioiden suunnitelmat

Liite 6 Opas

Johdanto

Tutkimusten mukaan liikunta vaikuttaa oppimiseen, ja oppitunteihin sisällytetty liikunta vaikuttaa positiivisesti oppimistuloksiin etenkin äidinkielessä ja matematiikassa. Liikunnallisten harjoitusten on todettu helpottavan muun muassa lukemisen ja oikeinkirjoituksen oppimisessa. Nykyisin lapset istuvat yhä enemmän päivästänsä, joten liikunnan lisääminen jo varhaiskasvatuksessa on tarpeellista. (Syväoja, Kantomaa, Laine, Jaakkola, Pyhältö & Tammelin 2012; Huisman & Nissinen 2005, 32–33; Lautela 2011, 39.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on vahvistaa 5-6-vuotiaiden lasten äidinkielen taitoja koulumaailmaa varten. Opinnäytetyön tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa liikunnallisia harjoitteita sisältävä opas 5-6-vuotiaiden lasten äidinkielen opetukseen. Opas toimii konkreettisenä työkaluna äidinkielen opetuksen liikunnallistamisessa. Oppaassa huomioin varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman keskeiset tavoitteet sekä äidinkielessä että liikunnassa.

Toimeksiantajana on Touhula liikuntapäiväkoti Marjala. Oppiaineiden liikunnallistaminen rajattiin äidinkieleen, sillä tänä syksynä Touhula Marjalan esiopetuksen aloittaneille lapsille äidinkieli on vaikeampaa kuin esimerkiksi matematiikka. Lisäksi liikunnallisilla ja toiminnallisilla harjoitteilla pyritään lisäämään mielenkiintoa lasten äidinkielen opiskeluun. Opinnäytetyön tekeminen tarjoaa minulle ja varhaiskasvatuksessa työskenteleville mahdollisuuden syventää ymmärrystä liikunnan käyttämisestä äidinkielen opetuksen välineenä ja kehittää ammatillista tietoa ja taitoa lasten liikunnan soveltamiseen.

Opinnäytetyössä avaan varhaiskasvatuksen, varhaiskasvatussuunnitelman ja toiminnallisen opettamisen käsitteitä. Kerron liikunnan vaikutuksista oppimiseen, lasten liikuntasuosituksista sekä äidinkielen opetussuunnitelman perusteista esiopetuksessa. Kuvailen opinnäytetyön lähtökohtia ja menetelmällisiä valintoja ja avaan toiminnallisen toteutuksen sisältöä. Lopuksi tarkastelen tuotosta ja tuloksia. Esitän kehitys- ja jatkotutkimuaiheita, pohdin työn eettisyyttä ja luotettavuutta sekä opinnäytetyön vaikutuksia omaan ammatilliseen kasvuun.

1 Varhaiskasvatus

1.1 Mitä on varhaiskasvatus?

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen sekä hoidon muodostama kokonaisuus. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän sekä kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä sekä hyvinvointia. Tavoitteena on myös tukea lapsen oppimisen edellytyksiä sekä edistää elinikäisen oppimisen ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Lisäksi varhaiskasvatuksessa pyritään mahdollistamaan lapsille myönteiset oppimiskokemukset ja turvaamaan lasta kunnioittava toimintatapa. (Varhaiskasvatuslaki 2015.)

Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Varhaiskasvatuspalveluita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. (Alila & Portell 2008, 14.) Vanhemmilla on oikeus päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen, mutta varhaiskasvatuksen toimintaan kuuluva esiopetus on ollut pakollista elokuusta 2015 alkaen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2017). Varhaiskasvatuksen on tarkoitus siihen kuuluvan esiopetuksen ja sen jälkeisen perusopetuksen kanssa muodostaa lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukainen kokonaisuus, joka on myös perusta elinikäiselle oppimiselle (Opetushallitus 2016, 18).

Varhaiskasvatus on myös lapsuuden eri oppimis- ja kasvuympäristöissä tapahtuvaa pedagogista sekä kasvatuksellista toimintaa. Pedagoginen toiminta toteutuu yhteistoiminnallisesti lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Opetushallitus 2016, 36.) Lasta ymmärtävä tulkinta on edellytys onnistuneelle vuorovaikutukselle (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 26).

Varhaiskasvatuslain tavoite ja velvoite on huomioida lapsen etu toteutettaessa ja suunniteltaessa varhaiskasvatusta. Oppimisen lähtökohtana varhaiskasvatuksessa ovat lasten mielenkiinnonkohteet, osaaminen sekä aiemmat kokemukset.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen on säännöllistä ja jatkuvaa ja lapset otetaan heidän valmiutensa huomioiden mukaan toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen sekä arviointiin. (Opetushallitus 2017.)

1.2 Varhaiskasvatusta ohjaavat lait ja säädökset

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet, jotka perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin, päivähoidosta annettuun asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Lisäksi varhaiskasvatukseen sovelletaan soveltuvin osin säädöksiä sosiaalihuollosta, hallintolakia sekä lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta. (Opetushallitus 2016,14–15.)

Elokuussa 2016 (1504/2016) varhaiskasvatuslain muutosten seurauksena kaikilla alle oppivelvollisuusikäisillä lapsilla on oikeus saada varhaiskasvatusta vähintään 20 tuntia viikossa ja oikeus laajempaan hoitoon, jos huoltajat työskentelevät, opiskelevat tai toimivat yrittäjinä kokopäiväisesti ja päätoimisesti. Varhaiskasvatusta on järjestettävä kokopäiväisesti myös, jos se on lapsen kehityksen, tuen tarpeiden tai perheen olosuhteiden vuoksi lapsen edun mukaista. Uusimmat muutokset varhaiskasvatuslakiin (540/2018) tulivat voimaan syyskuussa 2018. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen säilyi uudistuksessa entisellään. Merkittävämmät lakiuudistukset liittyvät varhaiskasvatuksen henkilöstöön ja varhaiskasvatuksen tiedontuotannon kehittämiseen (Varhaiskasvatuslaki 540/2018.) Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on tehty varhaiskasvatuslain perusteella. Määräyksen mukaan laaditaan paikalliset, ryhmäkohtaiset sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat. (Opetushallitus 2016, 8.)

1.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta pitää laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatuksen järjestäjät on vel-

voitettu noudattamaan, arvioimaan ja kehittämään valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa. Kun laaditaan paikallisia varhaiskasvatussuunnitelma, on otettava huomioon mahdolliset alueelliset erityispiirteet, pedagogiset painopisteet, lasten tarpeet ja tehdystä arviointi- ja kehittämistyöstä saatu tieto. Näiden lisäksi tulee huomioida muut paikallisen tason suunnitelmat, kuten esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma ja esimerkiksi lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. (Opetushallitus 2016, 10.)

Päivähoidossa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava asianmukainen lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelma tarkistetaan vähintään vuosittain, elleivät lapsen tarpeet vaadi tiheämpää tarkastelua. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma sisältää tavoitteet ja toimenpiteet lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi varhaiskasvatuksessa sekä mahdolliset tuen tarpeet ja tuen toteuttamisen suunnitelman. Varhaiskasvatussuunnitelman laatii työntekijä, jolla on lastentarhanopettajan pätevyys, yhteistyössä huoltajien sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 7. a §.) Myös lapsen mielipidettä täytyy kuulla ja se täytyy huomioida niin varhaiskasvatussuunnitelmassa kuin myös toteutuksessa. Myös lapsen vanhemmille tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen toteutukseen. Niin lapselle kuin huoltajillekin on mahdollistettava osallistuminen käytännön varhaiskasvatuksen suunnitteluun sekä arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973, 7. a §, 7. b §.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lukee, että varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. Lisäksi varhaiskasvatukseen kuuluu monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologian osaaminen, jotka liittyvät myös äidinkielen taitoihin. Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaitoon sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. (Opetushallitus 2016, 22-24.)

1.4 Äidinkielen opetussuunnitelman perusteet esiopetuksessa

Lapsille kieli on niin oppimisen kohde kuin myös väline. Esiopetusikäiselle lapselle kielestä tulee yhä vahvemmin ilmaisun, vuorovaikutuksen kuin ajattelunkin väline, jonka avulla lapsi jäsentää arkeaan ja rakentaa maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävänä ja tavoitteena on tukea lasten kielellisten taitojen kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Esiopetuksessa on tärkeää lasten kiinnostuksen ja uteliaisuuden vahvistaminen puhuttua kieltä, lukemista sekä kirjoittamista kohtaan. (Opetushallitus 2016.)

Lerkkasen (2006, 35) mukaan kielellisen tietoisuuden harjoitteissa tulisi muistaa lapsen motivaatiota ylläpitävät tekijät, kuten hauskuus ja kiinnostavuus. Lukemaan oppimiseen tarvitaan älyllistä aktivoitumista, jolloin ympäristön tehtävänä on tarjota lapselle oppimisen halua ja tarvetta herättäviä virikkeitä (Sarmavuori 2003, 16).

2 Liikunta ja toiminnallisuus varhaiskasvatuksessa

2.1 Toiminnallinen opettaminen

Toiminnan käsite liitetään nykyään oppimiseen ja opettamiseen. Se tarkoittaa oppimista toiminnan avulla ja toimintaa varten. Tiedolliset oppiasiat integroidaan toiminnallisessa opettamisessa osallistuvaan työskentelyyn. (Pulli 2001, 17.) Pullin mukaan (2001, 18) toiminnallinen oppiminen tarkoittaa kielen ja matematiikan opetus- ja oppimistilanteita, joissa lapsi käyttää aktiivisena toimijana apuna erilaisia välineitä ja esineitä ja lapsi voi myös liikkua tilassa. Pulli on määritellyt liikunnan avulla oppimisen tarkoittavan opetus- ja oppimistilanteita, jonka aikana lapsi juoksee, hyppii, kierii, pyörii, kiipeää tai käyttää muulla tavoin kehoaan opetellessaan uusia asioita.

Tammelin, Laine ja Turpeinen (2012, 23) ehdottavat, että koulussa tulisi lisätä liikkumista muun muassa toiminnallisen opettamisen keinoin, koska suomalaisten lasten liikuntamäärä ei vastaa annettuja suosituksia. Alakouluikäinen lapsi pystyy keskittymään paikallaan ollessaan noin 15 minuuttia kerrallaan ja alle kouluikäisellä lapsella aika on vielä lyhyempi. Jos siis esimerkiksi 45 minuutin oppitunnista puolituntia käytetään luennoivaan opettamiseen, keskimäärin puolet opetettavasta asiasta unohtuu, koska oppilas ei pysty keskittymään täysin opetukseen. On myös havaittu, että mitä enemmän oppilas on liikkeessä, sitä enemmän hän saa hermoärsyksiä aivoihin. (Lengel & Kuczala 2010, 3–5.)

Lengel & Kuczala (2010) esittävät viisi perustetta, minkä vuoksi toiminnallinen opettaminen, johon sisältyy liikuntaa, on tärkeää. Ensimmäinen peruste on, että toiminnallisuus valmistele aivoja tulevaa oppimistilannetta varten. Samalla kun aletaan opettelemaan uutta asiaa, liike valmistele aivoja siten, että ne ovat vastaanottavammat. Toinen peruste on ”toiminnallisuus takaa taukoja aivoille”. Tähän perusteeseen sisältyy muun muassa tunne siitä, etteivät aivot kuormitu. Näin aivojen muistitoimintoja sisältävä osa hippokampus saa aikaa prosessoida havaittua informaatiota. Kolmas peruste on, että liikunnalliset harjoitteet tukevat fyysistä kuntoa. Neljänteen kohtaan liittyy liikunnan tuoma stressitön ilmapiiri, joka parantaa luokan koheesiota. Viides peruste taas helpottaa opettajien työtä, sillä toiminnallisuus itsessään toimii esitysmateriaalina eikä tarvitse käyttää aikaa ja vaivaa niin paljon esitysmateriaalien kokoamiseen. Kuudes kohta tiivistää koko toiminnallisen opettamisen ytimen, eli toiminta opetustilanteessa takaa tehokkaan oppimisen. (Lengel & Kuczala 2010, 5–11.)

Toiminnalliset opetusmenetelmät tarjoavat erinomaisen keinon huomioida oppilaiden erilaisuus ja ainutkertaisuus, millä viitataan oppimistyyliihin. Yksilön oppimistyyliä voidaan tarkastella useasta näkökulmasta, joita ovat emotionaaliset tekijät, sosiologiset tekijät, psykologiset tekijät ja fyysiset tekijät. Oppimistyylien tunnistaminen erityisesti oppimisvaikeuslapsilla on tärkeää ja se helpottaa oppimista. Oppimistyylin vaikutuksesta tietyt opetuksessa käytetyt olosuhteet ja menetelmät ovat toisille oppijoille tehokkaampia kuin toiset. Oppimistyyli voidaan jakaa kahteen osa-alueeseen: yksilön tapaan vastaanottaa ja käsitellä tietoa

sekä ne olosuhteet, joissa tiedon vastaanotto ja tallennus onnistuu sujuvimmin. (Huisman & Nissinen 2005, 37.)

Opetuksessa tulisi tietoisesti tarjota oppia eri vastaanottokanaville eli vaihdella opetusmenetelmiä. Tällöin varmistetaan tiedon tulkintaa ja vahvistetaan sitä eri muodoin annettuna oppina. Taktiliiskinesteettisen kanavan eli liike- ja kosketusaistin kautta saadaan oppimisen tueksi näön ja kuulon lisäksi oman kehon kautta tuleva aistituntemus, joka vahvistaa oppimista. (Huisman & Nissinen 2005, 37–38.) Sensoriset ja motoriset järjestelmät toimivat yhteistyössä keskenään useiden eri yhteyksien avulla. Aistien yhdistyessä kokemus vahvistuu ymmärrettäväksi eli näkeminen auttaa kuullun ymmärtämisessä ja kuuleminen auttaa nähdyn ymmärtämisessä. Näköaisti toimii myös vahvana liike- ja tuntoaisteihin yhdistettynä. Toiminnallisten harjoitteiden avulla voidaan harjaannuttaa tarkkoja motorisia ja älyllisiä toimintoja. Näitä toimintoja tarvitaan lukemisessa, kirjoittamisessa ja laskemisessa. Kun oppimiseen liittyy kuuntelemisen lisäksi toimintaa tai jokin emotionaalinen merkitys, on oppiminen varmempaa. Erilaisia opettamisen muotoja tarvitaan, koska ihmiset oppivat eri tavoin. (Takala & Kontu 2010, 90.)

2.2 Alle kouluikäisten lasten liikuntasuosituks

Lapsen tasapainoiselle kasvulle ja kehitykselle ensiarvoisen tärkeää on säännöllinen liikunta, johon on yhdistetty monipuolinen ja terveellinen ravinto sekä riittävä lepo. Terveellisten elämäntapojen oppimiseksi ja sairauksien ennaltaehkäisemiseksi on laadittu liikuntasuosituksia, jotka toimivat riittävän liikunnan mittareina. Suositusten avulla myös annetaan riittävästi lapsille aikaa liikkua, jotta heidän liikunnalliset perustaitonsa kehittyisivät. Liikuntasuosituks

Varhaislapsuudessa tavoitteena on, että lapsi liikkuu päivittäin vähintään kolme tuntia. Suosituksen mukaan lapsen päivittäisen liikunnan tulisi sisältää kevyttä liikuntaa ja reipasta ulkoilua sekä erittäin vauhdikasta fyysistä aktiivisuutta. Joissakin maissa varhaislapsuuden liikuntasuositus on vain yksi tunti. (Opetus- ja

kulttuuriministeriö 2016; Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry 2018.) Koska lapset ovat kasvavassa ja kehittyvässä iässä, on loogista, että heidän tulisi liikkua aikuisia runsaammin. Suositusten mukaan lasten liikunnan tulisi olla monipuolista, leikkimielistä, pitkäkestoista, kohtalaisesti kuormittavaa sekä riittävän runsasta. Suurin osa päivän aikana lapsen liikkumasta ajasta koostuu leikkimisestä. Leikkimisen aikana fyysinen kuormittavuus vaihtelee hyvin runsaasti. Monipuolinen leikkimisen kautta tuleva liikunta on erittäin tärkeää päiväkotikäiselle lapselle, sillä se on motoristen taitojen kehittymisen kulta-aikaa. (Fogelholm 2005, 168-169.)

2.3 Liikunnan merkitys oppimisessa

Liikunnan ja oppimisen yhteyttä on tutkittu jo jonkin verran ja on todettu, että liikunnalla on myönteisiä vaikutuksia lasten tiedolliseen toimintaan, jolla tarkoitetaan yleisiä tiedon- ja ongelmanratkaisutaitoja, muistia ja tarkkaavaisuutta. Tutkimustiedon lisääntyessä viime vuosina, on liikunnan merkitys oppimiseen osoittautunut yhä tärkeämmäksi. Lautelan (2011, 39) mukaan liikuntaa pidetään perustana oppimiselle. Liikunnan on havaittu edistävän myös oppitunteihin osallistumista sekä keskittymistä oppimistehtäviin. (Syväoja ym. 2012, 12-14.)

Liikunnan ja oppimisen yhteyttä selittävänä tekijänä ovat mahdollisesti liikunnan vaikutukset aivojen toimintaan ja rakenteisiin. Liikunta parantaa hapensaantia, lisää aivojen verenkiertoa, vilkastuttaa aineenvaihduntaa ja lisää tiedollisten taitojen hermoverkkojen yhteyksissä syntyvää aktiivisuutta, jonka lisääntyminen parantaa tiedollista suoriutumista ja keskittymistä. Aivojen hiussuonien määrä lisääntyy ja uusia hermosoluja syntyy muun muassa muistin ja oppimisen keskukseen, hippokampukseen, kun liikkuu säännöllisesti. Tästä näkökulmasta katsottuna liikunnan vaikutukset aivoissa kehittävät tarkkaavaisuutta ja keskittymistä sekä parantavat tiedonkäsittely- ja muistitoimintoja. (Syväoja ym. 2012, 20 - 21.) Liikunnalliset harjoitteet tarjoavat aina mahdollisuuksia myös sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen, ja siten se voi selittää liikunnan ja oppimisen välistä yhteyttä (Scardamalia & Bereiter 2003).

Ihanteellisin tila oppimiselle syntyy, kun aivoja käytetään kokonaisvaltaisesti eli aivopuoliskot toimivat yhdessä tasapainoisesti. Molempien aivopuoliskojen ollessa yhtä vireässä tilassa, on ihmisellä käytössään kaikki aistitieto, jolloin hän pystyy itsensä ilmaisuun sekä tehokkaaseen liikkumiseen ja toimimiseen saamansa tiedon perusteella. Onnistunut oppiminen edellyttää säännöllistä liikkumismahdollisuutta niin aivojen herättämiseksi kuin opitun asian sisäistämiseksi. Aivojumpalla tai muulla aktiivisilla toiminnan menetelmillä voidaan kiinnittää opittu asia mielen ja kehon kokonaisuuteen. (Hannaford 2006, 27.)

Eryteisesti kehon keskilinjan ylittävät liikkeet edistävät oppimista. Kun liikutaan ristiliikkein, käytetään yhtä aikaa aivojen molempia puoliskoja, jolloin aivopuoliskojen välinen yhteys paranee. Ristiliikkeillä tarkoitetaan liikkeitä, joissa toisen puolen raajat liikkuvat kehon keskilinjan yli liikkeessaan toisen puolen raajojen kanssa. Liikkuminen lisää aivotoiminnan eheyttä ja edistää oppimista, koska luiden ja lihasten liikkuttamisen lisäksi käytämme aivojen sisäisiä sekä aivojen ja kehon välisiä hermoyhteyksiä. Ristiliikkeitä tehdessä käytetään pitkälti samoja hermoyhteyksiä kuin kirjoittaessa ja tehdessä oppimisharjoituksia käsillä. (Hannaford 2003, 113.)

2.4 Liikunnan vaikutukset äidinkielen oppimiseen

Motoriikan, kielenkehityksen ja havaitsemisen välillä on todettu olevan yhteys. Liikunta voidaan ottaa mukaan esimerkiksi kirjainten opettelussa lukemaan ja kirjoittamaan oppimisessa. Tämä voidaan toteuttaa muun muassa siten, että lapset juoksevat s-kirjaimen kiemuroita, muodostavat kehollaan kirjaimia tai hyppivät L-kirjaimen kulmia. (Kokljuschkin 1997, 24.)

Pulli (2001) on perustellut liikunnan ja kielen välistä yhteyttä siten, että liikuntatilanteissa käytettävät käsitteet laajentavat lapsen sanavarastoa. Liikunta voi olla opetusmenetelmä, jolloin opetettava asiaa tarkastellaan tietoisesti liikkeen avulla esimerkiksi tavurytmin tavuttamista koko kehoa käyttäen. Esimerkiksi uusia käsitteitä ja äänteitä on Pullin mukaan mielekkäämpää ja hausempaa ope-

tella liikunnan kautta. Tietoisena työtapavalintana liikunta edistää kielellisten käsitteiden oppimista, vaikka liikkeet eivät olisi juuri käsitteen oppimista edistäviä. (Pulli 2001, 116.)

Lapsi oppii liikunnan avulla muun muassa suuntia, etäisyyksiä, käsitteitä, rajoja, sijaintia, kokoja, määriä ja värejä. Näiden oppiminen toimii edellytyksenä kielelliselle, matemaattiselle ja tiedeopiskelulle. Lisäksi kehon hahmottaminen, kehon oikean ja vasemman puoliskon yhteistyö, silmä-käsikoordinaatio sekä ajallisten ja rytmillisten rakenteiden tunnistaminen vahvistuvat liikunnan kautta. Nämä kaikki asiat toimivat hyvän lukutaidon ja kirjoittamisen perustana. (Huisman & Nissinen 2005, 32–33.)

3 Opinnäytetyön lähtökohdat

3.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja kohderyhmä

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoituksena oli vahvistaa 5-6 -vuotiaiden lasten äidinkielen taitoja koulumaailmaa varten. Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa opas 5-6-vuotiaiden lasten äidinkielen opetukseen varhaiskasvatuksessa. Oppaan käyttäjien eli päiväkotiryhmän kasvattajien kannalta tavoitteena oli helpottaa liikunnallisten äidinkielen tuokioiden suunnittelua sekä syventää heidän ymmärrystään liikunnan hyödyntämisestä äidinkielen opetuksessa. Lasten kannalta oppaan tavoitteena oli lisätä heidän liikkumistaan ja äidinkielen oppimisen mielekkyyttä sekä lisätä lasten hyvinvointia liikunnan avulla. Toimeksiantajana toimi Joensuun Marjalassa sijaitseva Touhula liikuntapäiväkoti. Harjoitteiden toteutusympäristönä toimi 5-6-vuotiaiden Vintiöt päiväkotiryhmän liikuntasali. Harjoitteita voi tehdä myös ryhmätilassa tai pihalla. Oppaaseen tuli myös alkusanat, jotka motivoivat oppaan käyttöön.

3.2 Aikaisemmat opinnäytetyöt aihepiiristä

Täysin vastaavanlaisia opinnäytetöitä varhaiskasvatuksen puolelle ei ole tehty, mutta joitain opinnäytetöitä aiheesta on tehty alkuopetuksessa. Esimerkiksi Hanna Qvick (2013) on tehnyt opinnäytetyön ”Matematiikkaa liikunnallisesti – Opas 1.-2. -luokkien matematiikan sisältöjen opettamiseen liikunnan avulla”. Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opas sisältää 36 harjoitetta kuudesta eri matematiikan aihealueesta. Qvickin (2013) opinnäytetyössä selvisi, että luontaisen toiminnantarpeen vuoksi liikunnan käyttö opetusmenetelmänä soveltuu kaikille lapsille, mutta erityisesti siitä hyötyvät oppimisvaikeuksia omaavat lapset. Qvick toteaa, että liikunnan käytöstä opetusmenetelmänä hyötyvät niin oppilaat kuin opettajat.

Poikonen Laura ja Raatikainen Rita (2013) ovat tehneet opinnäytetyön äidinkielen opetuksen liikunnallistamisesta alkuopetuksesta. Opinnäytetyössään he kartoittivat 1-2 luokkien luokanopettajien luokanopettajien asenteita, kokemuksia ja mielipiteitä äidinkielen liikunnallistamisesta. Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, joka toteutettiin haastattelemalla luokanopettajia. Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluihin osallistui yhdeksän 1.-2. luokan luokanopettajaa Kajaanin Pietari Brahen peruskoulun Lehtikankaan yksiköstä. Opettajista viisi kuului kohderyhmään ja neljä verrokkiryhmään. Poikosen ja Raatikaisen (2013) työn tulosten mukaan luokanopettajilla on tietoa ja kokemusta liikunnan käyttämisestä apuna äidinkielen opetuksessa ja heidän mielestään alkuopetuksessa liikunta soveltuu parhaiten äidinkielen kertaamiseen, jolloin se tukee ja vahvistaa aiemmin opittuja asioita. Luokanopettajat ovat kiinnostuneita myös valmiista materiaaleista, joita pystyy soveltamaan liikuntasaliin ja luokkaan.

Jonkin verran on tehty kuitenkin opinnäytetöitä yleisesti liikunnan lisäämisestä päivähoito- ja koulupäiviin. Muun muassa Jenna Kuusjoki ja Laura Reinilä ovat tehneet 2017 opinnäytetyön 3-7-vuotiaiden lasten liikunnan lisäämisestä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tekijät suunnittelivat ja toteuttivat varhaiskasvatuksen käyttöön liikunnan materiaalikortit sekä liikuttaja-liivin. Materiaalikortit ja kautuivat kolmeen kategoriaan motoristen perustaitojen mukaan;

tasapainotaitoihin, liikkumistaitoihin ja käsittelytaitoihin. Materiaalikorttien tukena varhaiskasvattajilla oli käytössään liikuttaja-liivi, jonka tarkoituksena oli toimia merkinä lapsille mahdollisuudesta liikkua ohjatusti aikuisen kanssa.

4 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

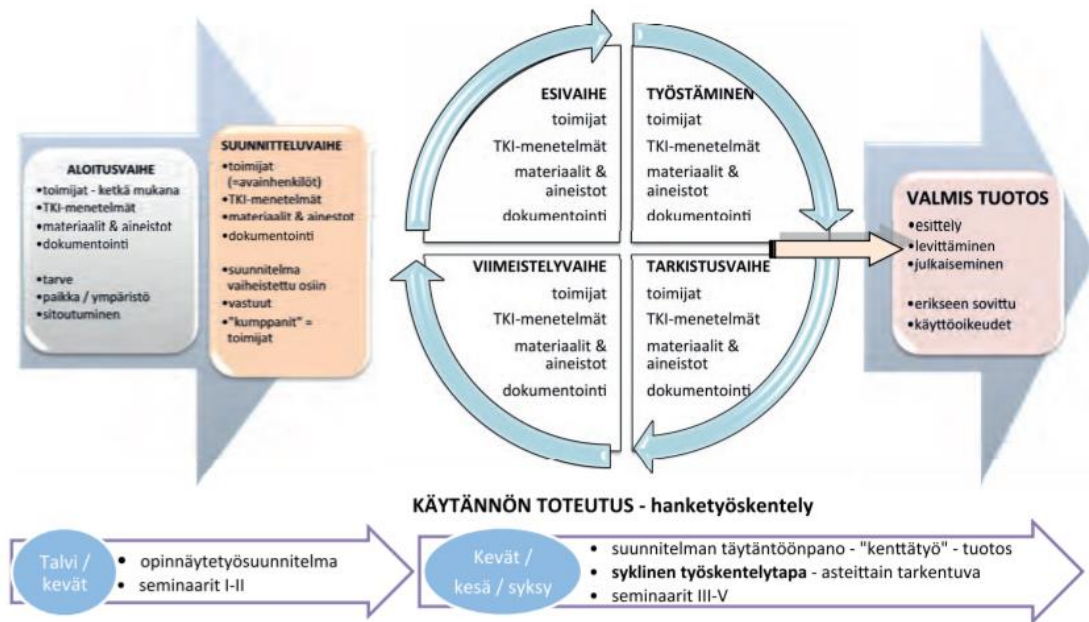
Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on opastaa, ohjeistaa, järkeistää tai järjestää ammatillisen kentän käytännön toimintaa. Riippuen alasta toiminnallinen opinnäytetyö voi olla ammatilliseen käyttöön tarkoitettu ohjeistus, opas, ohje, kuten perehdyttämisoras tai vaihtoehtoisesti jonkin tapahtuman järjestäminen. Toteutustapa valitaan kohderyhmän mukaan ja se voi olla esimerkiksi kirja, opas, kansio tai kotisivut. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää, että siinä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoja käyttämällä. (Vilka & Airaksinen 2003, 9.)

Roivaksen ja Karjalaisen (2013, 80 - 81) mukaan opinnäytetyössä on tärkeää, että tavoite ja teoria kohtaavat läpi opinnäytetyön raportin. Näyttöön perustuva tieto on esitettävä raportissa vakuuttavasti. Vilka ja Airaksinen (2003, 65) painottavat, että opinnäytetyön raportissa tulee käydä ilmi, mitä tekijä on tehnyt ja miksi. Raportissa tulee myös näkyä, miten tekijä on koonnut raportin, millaisia tuloksia hän sai ja millaisiin johtopäätöksiin päätyi. Tekijän tulee myös esittää, millaiseksi koki opinnäytetyön prosessin ja miten hän arvioi omaa oppimistaan opinnäytetyön prosessin aikana.

4.1 Opinnäytetyöprosessia ohjaava malli

Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan tavoitteena on käytännön työn kehittäminen. Kehittäminen tapahtuu hyvien tutkimuskäytäntöjen ohjaamana. Tiedon systemaattisen keräämisen ja kriittisen arvioinnin avulla pyritään perustellun tiedon tuottamiseen. Tietoa kerätään sekä teoriasta että käytännöstä. Tavoitteena on

saada samanaikaisesti sekä välitön hyöty käytäntöön että luoda uutta tietoa laajempaan levitykseen. Kehittäjä ei toimi pelkästään asiantuntijan roolissa ulkopuolella, vaan pyrkii vuorottaiseen keskusteluun toimijoiden kanssa. (Toikko & Rantanen 2009, 21–23.) Kehittämistyön konstruktivistinen malli on kuviossa 1.

Kuvio 1. Kehittämistoiminnan konstruktivistinen malli. Kuviossa esimerkkinä opinnäytetyö vaiheineen (Salonen 2013, 20).

Aloituskvaiheeseen kuuluu kehittämistarve, alustava kehittämistehtävä, toimintaympäristö ja ajatus mukana olevista toimijoista ja heidän sitoutuneisuudesta osallistumisesta. Aloitusvaiheessa keskustellaan, mikä on työskentelyssä merkityksellistä, sitoutumisesta, tuesta, aiheen rajauksesta ja selkiytymisestä. (Salonen 2013, 17.)

Suunnitteluvaiheeseen kuuluu kirjallisen kehittämissuunnitelman tekeminen. Suunnitelmasta tulee ilmetä toiminnan tavoitteet, vaiheet, ympäristö, toimijat, keskeiset henkilöt, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointitavat, materiaalit ja aineistot. Suunnitteluvaiheessa tulee selvittää myös kunkin jäsenen tehtävät ja vastuut. Kun suunnitelma on hyväksytty, alkaa esivaihe eli kenttätyöskentely, joka sisältää suunnitelman läpikäynnin kyseisessä toimintaympäristössä sekä suunnitellaan tulevaa työskentelyä. (Salonen 2013, 17.)

Suunnitteluvaiheen jälkeen tulee työstövaihe, jossa kaikki kehittämishankkeen osatekijät realisoituvat. Työstövaihe on raskas ja vaativa, mutta se on tärkeä ammatillisen oppimisen kannalta. Itsenäisyys, suunnitelmallisuus, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus, epävarmuuden sietäminen ja sitkeys kasvavat tässä vaiheessa. Kehittymisen ja kehittämishankkeen onnistumisen kannalta on tärkeää saada vertaistukea, ohjausta ja palautetta. Tarkistusvaihe voi olla lyhytkestoinen ja se liittyy kaikkiin eri vaiheisiin. Siinä toimijat voivat palauttaa tuotoksen takaisin työstövaiheeseen tai hyväksyä tuotoksen ja siirtää sen viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 18.)

Viimeistelyvaiheeseen on hyvä varata aikaa, sillä se voi olla pitkä ja työläs. Viimeistelyn kohteena on kehittämishankeraportti ja viimeisteltävä tuotos. Nämä kaksi yhdessä muodostavat toiminnallisen opinnäytetyön. Viimeistelyvaiheessa tuotos voidaan esittää esimerkiksi asiakkaille, työntekijöille ja käyttäjille. Valmiiseen tuotokseen kuuluu aina sen esittäminen ja päättäminen. Usein valmis tuotos on opas, malli, esite, kirja tai toimintapäivä. (Salonen 2013, 18-19.)

Prosessini alkoi toiminnansuunnittelulla yhteistyössä toimeksiantajan kanssa huhti-toukokuussa 2018 sekä päiväkotiryhmän työntekijöiden haastattelulla. Tämän jälkeen siirryttiin toteutusvaiheeseen, joka sisälsi toimintatuokioiden suunnittelua, käytännön organisointia, lasten kanssa toimintaa ja heidän havainnointia. Suunnittelua ja organisointia oli aina ennen toimintatuokioita sekä niiden välillä. Käytännössä tämä tarkoitti aikataulutusta, tilojen ja välineiden suunnittelua sekä toimintatuokioiden valmistelua. Toimintatuokioiden perusteella tein varsinaisen työvälineen eli oppaan toimeksiantajalle. Toimitettuani oppaan saivat ryhmän kasvattajat vielä lukea oppaan läpi ja testata harjoitteita itsenäisesti ohjeiden mukaisesti ja antaa vielä viimeiset kehittämisideat. Kehittämisideoiden perusteella viimeistelin oppaan ja toimitin toimeksiantajan käyttöön. Jatkuva arviointi oli projektissani tärkeää ja arviointimenetelminä käytin itsearviointia, projektipäiväkirjaa sekä toimeksiantajilta ja lapsilta saatua palautetta. Raportointia oli opinnäytetyön raportissa. Raportissa esittelen koko prosessin kulun lopullisine tuotoksineen.

4.2 Opinnäytetyön tiedontuottamis- ja osallistamismenetelmät

Avoimella haastattelulla on monia eri nimityksiä: vapaa haastattelu, syvähaastattelu, informaalinen haastattelu, ei-johdatettu haastattelu ja strukturoimaton haastattelu. Avoimessa haastattelussa haastattelija selvittää haastateltavan ajatuksia, mielipiteitä, tunteita ja käsityksiä sen mukaan, kun ne tulevat esille keskustelun kuluessa. Aihe voi myös muuttua keskustelun aikana. Kaikista eri haastatteluiden muodoista avoin haastattelu on lähinnä keskustelua. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 196.) Käytin opinnäytetyössä avointa haastattelua, haastatteleamalla Vintiöt-ryhmän kasvattajia ennen ja jälkeen toimintatuokioiden. Haastattelussa käytiin läpi kasvattajien toiveita ja ideoita toimintatuokioiden sisällölle sekä ajatuksia siitä, miten harjoitteita tulisi muuttaa tai kehittää valmista opasta varten. Haastattelujen analysoinnin jälkeen, pyrin muokkaamaan toimintatuokioiden sekä oppaan sisältöä.

Lasten havainnointi on pääasiallinen arvioinnin menetelmä varhaiskasvatuksessa. Se on paras tapa saada tietoa lapsiryhmän ja lapsen oppimisesta. Havainnoinnilla saadaan luotettavaa tietoa häiritsemättä lasta tai lapsiryhmää toiminnassaan. Opettaja on kiinnostuneempi niistä käytännöistä, joita lapsi hyödyntää uuden tiedon saamisessa kuin itse tiedoista, joita lapsi on jo hankkinut. Lapsen oppimisprosesseja voidaan havainnoida vuorovaikutuksen ja toiminnan yhteydessä. (Heikka, Hujala, & Turja 2009, 75.)

Menetelmänä havainnointi on työläs, mutta sen avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 212-217). Havainnoinnin etu tiedontuottamismenetelmänä on havaintojen tekeminen todellisuudesta juuri silloin, kun asiat tapahtuvat. Havainnoissa ei ole esteenä kohteen halukkuus tai motivaatio eikä kielivaikeus. Tutkimuksen luotettavuus riippuu oikeanlaisesta havainnoinnista eli observoinnista ja sen vuoksi siihen on kiinnitettävä huomiota. Havainnointivirheitä voi tapahtua muistiinpanotekniikassa kirjatessa väärin tai arvaamalla havainnoiden. (Virtuaaliammattikorkeakoulu 2017.)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin toimintatuokioiden yhteydessä havainnointirunkoa apuna havainnoinnissa. Havainnointirungossa oli lyhyesti listattuna teemat, joihin havainnoinnissa keskityttiin. Nämä teemat olivat lasten innostuneisuus, harjoitteiden haastavuus (kielellisesti ja motorisesti), lasten keskittyminen, lasten välinen yhteistyö sekä mahdolliset muut huomiot, jotka voivat liittyä esimerkiksi tilaan, välineisiin tai aikaan. Havainnointirunko on liitteenä 3.

4.3 Toimintatuokioidet

Opinnäytetyössäni toiminnallinen osuus koostui liikunnallisista tuokioista, joita kutsun toimintatuokioiksi. Toimintatuokioidet koostuivat äidinkielen taitoja kehittävästä ja vahvistavista liikunnallisista ja toiminnallisista harjoitteista. Toimeksiantajan kanssa sovittiin ensimmäisen ja toisen toimintatuokion ajankohdaksi elokuun puoliväli, jolloin päiväkotiryhmän toimintakausi oli juuri alkanut ja näin toimintatuokioidet myös tukivat lasten ryhmäytymistä. Viimeinen toimintatuokio pidettiin syyskuun alussa. Toimintatuokioita pidettiin kolme ja ne olivat kestoltaan 45 minuutista tuntiin. Toimintatuokioissa oli 5-8 lasta ja lapset oli jaettu ryhmiin iän mukaan. Ensimmäisessä toimintatuokiossa oli 5-vuotiaita ja toisessa ja kolmannessa esiopetusikäiset. Työskentely tapahtui päiväkodin liikuntasalissa. Toimintatuokioiden ja niistä saatujen havaintojen, haastatteluiden ja kokemusten pohjalta kokosin oppaan. Valmis opas toimitettiin Vintiöt -päiväkotiryhmän kasvattajille sähköisenä sekä paperiversiona.

4.4 Arviointimenetelmät

Jatkuva arviointi oli projektissani tärkeää. Gyekyen & Nikkilän (2013, 32) mukaan ei voida joustaa ja kehittää toimintaa lasten tarpeiden tai kiinnostusten kohteiden mukaan, mikäli arviointia ei tehdä. Arviointimenetelminä käytin itsereflektointia sekä työpäiväkirjaa kautta. Lisäksi eskustelin työparina toimineen lastentarhanopettajan kanssa ja kysyin palautetta toiminnasta lapsilta, joten osallistaminen oli yksi käyttämästäni arviointimenetelmistä.

Osallisuus kuuluu lapsen oikeuksiin eli lapsilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lasten osallistuminen varhaiskasvatuksen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin lisää osallisuutta (Opetushallitus 2016, 24, 30.) Lasten näkemysten kuuleminen ja vakavasti ottaminen ovat lasten osallisuuden tukemista. Osallisuudessa tärkeää on lapsen tunne siitä, että on merkityksellinen yhteisölle ollessaan mukana yhteisessä toiminnassa. Osallisuutta tukee myös se, että lapsille perustellaan hyvin, mikäli heidän toiveitaan ei voida toteuttaa (Turja 2011, 30–33.) Toimintatuokioissa pyrin tarttumaan lasten ajatusten ja kokemusten tarjoamiin mahdollisuuksiin sekä luottamaan lapsiin toimijoina. Lapsilta saatu palaute antoi tietoa toiminnan mielekkyydestä ja toimivuudesta. Pyrin siihen, että näitä lapsilta nousseita asioita jatkojalostettiin mukaan prosessiin ja konkreettiseksi osaksi yhteistä toimintaa. Toimintatuokioissa työparinani toimineen lastentarhanopettajan kanssa keskustelu antoi minulle tietoa siitä, miten toiminta on hänen silmin vastannut tavoitteita.

Kun reflektointi käsittelee oman toiminnan arviointia, puhutaan itsereflektiosta. Sen avulla yksilö voi saada uusia oivalluksia omasta toiminnastaan ja oppia uutta. Reflektio vaatii työntekijältä valmiuksia työnsä kehittämiseen ja ammatillisten sekä henkilökohtaisten lähtökohtien tiedostamiseen. Työntekijän on pyrittävä kohtaamaan muutos rakentavasti ja oppimaan virheistään. Sosiaalialalla reflektiivisyys on yksi osaamisen ulottuuksista ja sillä voidaan vastata työn asettamiin haasteisiin. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 51–52; Karvinen 1993, 17–19.)

Opinnäytetyöpäiväkirjan tarkoituksena on kirjata ylös tutkijan havaintoja ja kerätä aineistoa tutkittavista teemoista. Havaintojen ja aineiston avulla tutkija jäsentää ideoitaan. Päiväkirjaan lisätään prosessin etenemisen eri vaiheita, ajatuksia ja tunnelmia sekä mahdollisesti uusia ideoita. Päiväkirjamerkintöjen pohjalta tutkimus etenee reflektioivasti. Opinnäytetyöpäiväkirja toimii muistiona siitä prosessista, joka alkaa opinnäytetyön alkumetreiltä ja päättyy viimeisteltyyn raporttiin. Koska opinnäytetyöprosessi on yleensä kuukausia pitkä, olisi vaikeaa muistaa ilman muistiinpanoja, millaisia ratkaisuja ja vaiheita työskentelyssä on ollut. (Huovinen & Rovio 2010, 106–107; Vilka & Airaksinen 2003, 19.)

Omaan opinnäytetyöpäiväkirjaani kirjoitin niin ajatuksia, tunteita kuin pohdintojakin. Lisäksi keräsin työpäiväkirjaan opinnäytetyöhön liittyviä materiaaleja, nettisivustoja, kirjallisuutta, tutkimuksia ja muita lähteitä. Pysin myös hyödyntämään opinnäytetyön ohjaajilta saatuja vinkkejä ja ohjausta kirjaamalla muistiinpanoja. Toimeksiantajan kanssa käydyistä keskusteluista tein muistiinpanoja, jotta tärkeät päätökset ja sovitut asiat pysyvät muistissa. Havaintojen ja työpäiväkirjan pohjalta kirjoitin reflektiota, jossa pohdin analyttisesti toiminnan sisältöjä ja omaa toimintaani toimintatuokioissa. Reflektio taas muokkasi seuraavien toimintatuokioiden suunnittelua ja toteutusta sekä auttoi lopussa arvioimaan prosessia kokonaisuutena. Itsereflektio ja työpäiväkirja siis auttoivat oman ammatillisen kasvun ja toiminnan tarkastelussa.

5 Opinnäytetyön toiminnallinen toteutus

5.1 Opinnäytetyön toiminnan aloitus

Opinnäytetyön suunnitelman jälkeen allekirjoitettiin tutkimuslupahakemus (liite 1) ja toimeksiantosopimus (liite 2). Olen itse työskennellyt aika ajoin sijaisena toimeksiantajapäiväkodissa ja joitakin päiviä myös 5-6-vuotiaiden ryhmässä. Tuttu ryhmä ja päiväkodin tilat helpottivat työskentelyn suunnittelua. Pidimme kaksi tapaamista päiväkotiryhmän lastentarhanopettajan kanssa ja lisäksi toisessa tapaamisessa oli myös muut ryhmän kasvattajat. Olimme myös tiiviisti yhteydessä sähköpostitse lastentarhanopettajan kanssa, joka toimi yhteyshenkilönä päiväkodilta.

Opinnäytetyön toiminnallinen muoto sekä aiheen rajaaminen tehtiin siis yhdessä toimeksiantajan kanssa sopien. Ensimmäisessä tapaamisessa haastattelin työntekijöitä lasten tarpeista, päiväkodin toiveista ja opinnäytetyön aiheesta. Toisella tapaamisella esittelin alustavan suunnitelman toimintatuokioista. Sähköpostilla sekä tapaamisten yhteydessä keskustelimme toimintatuokioissa käytettävistä

tarvikkeista ja välineistä sekä sovimme toimintatuokioiden keston sekä ajankohdat. Lopullinen ja toteutettu toimintatuokioiden suunnitelma on liitteenä 5.

5.2 Toimintatuokioiden suunnittelu ja toteutus

Mitä-kysymykseen vastaamalla kasvattaja pystyy valitsemaan välitettäviä sisältöjä. Toimintatuokioiden suunnittelua ohjasi Rusasen ym. (2014, 58) suunnittelu-timantin kysymykset, joita ovat miksi, milloin, kuka, mitä, missä ja miten.

Toimintatuokioilla oli omat tavoitteensa ja harjoitteet suunniteltiin niiden mukaan. Suurimpana tavoitteena oli kirjain-äänneyhdistelmän tunnistaminen. Jokaisen eri harjoitteen tavoitteet ovat nähtävillä oppaassa (liite 6) ja lisäksi niitä on avattu luvuissa 5.3, 5.4 ja 5.5. Toimintatuokioiden rakenne suunniteltiin siten, että aluksi oli alkuharjoitus, joka johdatti aiheeseen ja loppuharjoituksen tarkoituksena oli rauhoittaa lapset. Tuokion keskellä oli vauhdikkaammat harjoitukset.

Suurimman osan harjoitteista keksin itse soveltaen perinteisiä leikkejä, kuten peiliä (tavuhyppely), hedelmäsalaattia (vaihda paikkaa), rikkinäistä puhelinta (selkäkirjaimet) ja maa-meri-ilma -leikkiä (kirjainjuoksu). Hyödynsin myös lähdekirjallisuutta harjoitteiden ideoimisessa. Esimerkiksi Tiaisen ja Välimäen (2018) kirjassa Lukuja liikkuen, tavuja touhuten oli paljon hyviä harjoituksia.

Toimintatuokioiden ohjauksessa minulla oli apuna lastentarhanopettaja työparina. Työpari pääasiassa havainnoi harjoitusten toimivuutta sekä oli apuna muun muassa välineiden järjestelyssä ja tukena lasten avustamisessa. Ohjaajana pyrin antamaan huomiota lapsille yksilöllisesti, rohkaisemaan lasta kokeilemaan ja ohjeistamaan hyvien käytöstapojen noudattamisessa. Kasvattajan tehtävä on antaa tilaa lapsen itsenäiselle suorittamiselle, tarjota sopivasti apua ja ohjausta. Ilmapiiiri, jossa lapsi saa erehtyä ja yrittää, tukevat lapsen omatoimisuutta. Lisäksi rohkaisu, selkeät rajat ja johdonmukaisuus ovat tärkeitä ohjaustilanteissa. (Viro-lainen 2014, 160-163.)

Ennen toimintatuokioiden toteutusta tein lasten vanhemmille tiedotteet, joissa kerroin opinnäytetyöstäni ja niihin liittyvistä toimintatuokioista. Tiedotteissa oli myös kerrottu, että opinnäytetyössä ei kerrota lasten henkilöllisyyttä eikä heistä oteta valokuvia. Ilmoitus huoltajille on nähtävillä liitteessä 4.

Toimintatuokioiden ja valmiin oppaan sisältämät harjoitteet suunniteltiin siten, että niihin tarvittavat materiaalit ja välineet löytyivät toimeksiantajalta tai minulta eli opinnäytetyön tekijältä. Suurimmassa osassa harjoitteita ei tarvittu muita välineitä, kuin kirjainkortit. Kirjainkortit jätin viimeisen toimintatuokion jälkeen päiväkodille.

5.3 Ensimmäinen toimintatuokio

Ensimmäinen toimintatuokio pidettiin kuudelle viskarille eli 5-vuotiaalle lapselle 21.8.2018. Aloitimme ensimmäisen toimintatuokion kertomalla kukin omat nimet ja kerroin, kuka olen, miksi olen tullut ja mitä toimintatuokiolla tehdään.

Ensimmäinen harjoitus toteutettiin parin kanssa. Lasten tehtävänä oli muodostaa parin kanssa hyppynaruista kirjaimia, joita näytin kuvakortilla. Kuvakortin näytettyäni kysyin lapsilta, tietävätkö he, mikä kyseinen kirjain on ja lapset saivat yrittää keksiä sanan, joka alkaa kyseisellä kirjaimella. Kun kaikista etukäteen valitsemista kirjaimista oli muodostettu kertaalleen kirjaimet hyppynarulla, kerrattiin ne muodostamalla kirjain uudestaan ja kulkemalla eri tyylein hyppynarua pitkin kirjaimen muotoa ja toistamalla kyseisen kirjaimen äännettä. Kirjaimina olivat A, I, L, S ja U. Palautteen ja havaintojen mukaan harjoite oli mieleinen lapsille ja sopivan haastava. Mikäli kirjainkorttia ei olisi näytetty etukäteen, olisi harjoitus ollut liian vaikea, koska kirjaimia ei ole vielä päiväkodissa ehditty alkaa juuri opettelemaan.

Toisessa harjoitteessa lasten tuli tunnistaa kirjaimia toisten lasten nimen etukirjaimen mukaan. Eri puolille liikuntasalia oli laitettu kirjainkortteja ja lasten tuli liikkua aina oikean kirjaimen luokse tietyllä tavalla. Harjoitus olisi ollut vaikeampi, kun lapset eivät olisi nähneet toisiaan ja pystyneet liikkumaan ”porukan mukana”.

Lapset olivat innokkaita tunnistamaan etenkin oman nimen ensimmäistä kirjainta. Palautteen ja havaintojen mukaan liikkumistyyleistä rapukävely oli raskain ja haastavin, mutta myös lasten mielestä kivoin tapa liikkua.

Kolmannen harjoitteen tavoitteena oli kuullunymmärtämisen ja mielikuvituksen kehittyminen. Harjoituksessa täytyi pysähtyä paikalleen, kun musiikki lakkasi. Annoin ohjeen, että lapsen täytyy asettaa itsensä patsaaksi ja patsaan tulee esittää tiettyä tunnetilaa. Joku lapsista katsoi hieman mallia toisesta lapsesta ja valitsi asennon ja ilmeen sen mukaan. Monien lasten mielestä vaikeinta oli esittää hämmentynyttä. Yksi lapsista sanoi, että hänen mielestään vaikeinta oli esittää suuttumusta, kun hän itse oli iloinen.

Viimeisenä harjoituksena oli rentouttava harjoitus, jossa lapset pääsivät jälleen harjoittelemaan kirjaimen kirjoittamista ja tunnistamista. Lapset valitsivat itselleen parin. Toinen pareista kävi makaamaan vatsalleen ja sulki silmänsä, toinen istui parin vieressä. Näytin kirjainkortin niille, jotka istuivat ja toimivat selkään piirtäjänä. Vatsamakuulla oleva lapsi yritti tunnustella, minkä kirjaimen pari hänen selkäänsä kirjoitti. Joku piirtäjistä tarvitsi välillä apua kirjaimen kirjoittamiseen, jolloin teimme sen hänen kanssaan yhdessä. Harjoitus vaati lapsilta keskittymistä ja lapset pystyivätkin keskittymään hyvin ja tunnistivat kirjaimet melko helposti. Korostin kirjoittajille, että piirtävät kirjaimet mahdollisimman suurina ja rauhallisesti, jotta toinen pareista pystyy paremmin hahmottamaan, mikä kirjain on kyseessä.

Tuokion päätteeksi keskustelimme siitä, miltä harjoitukset tuntuivat. Kerrattiin yhdessä, mitä harjoituksia toimintatuokion aikana tehtiin. Kysyin vuorotellen lapsilta, mikä oli kivoin harjoitus ja tuntuiko joku harjoituksista selvästi vaikeimmalta. Lähes kaikki lapset sanoivat, että kaikki harjoitukset olivat kivoja. Osa lapsista kommentoi, että harjoitukset olivat helppoja, mutta muutama sanoi, että heille ne olivat vaikeita. Pohdittiin, että mikäli lapset olisivat toimineet yksin, harjoitteet olisivat olleet vaikeampia, kun ei olisi nähnyt kavereita.

Havaintojen mukaan kaikki harjoitukset onnistuivat ja koska tietyt kirjaimet toistuivat harjoituksissa, tuli kyseiset kirjaimet jo lapsille tutummaksi. Oli hyvä, että lapsia oli suhteellisen vähän, sillä tilanne pysyi rauhallisena ja lapset pystyivät

keskittymään hyvin. Keskusteltuani työparina toimineen lastentarhanopettajan kanssa, hän sanoi lasten selvästi pitäneen harjoitteista ja niiden olevan vaikeusasteeltaan sopivia lapsille. Myös toimintatuokion kesto ja harjoitusten määrä oli lapsille sopiva.

5.4 Toinen toimintatuokio

Toinen toimintatuokio oli puolikkaalle esiopetusryhmälle. Lapsia oli ryhmässä 8, joista kaksi oli poikia ja loput tyttöjä. Toimintatuokio alkoi samanlaisella nimien läpikäynnillä ja omalla esittelyllä kuin 5-vuotiaiden toimintatuokio.

Ensimmäisessä harjoituksessa lapset saivat tehtäväkseen muodostaa yksin/yhdessä parin kanssa kehollaan kirjaimia. Teimme niin, että ensin sanoin kirjaimen, ja mikäli lapset eivät tieneet miltä kirjain näyttää, näytin kirjainkortin ja lapset katsoivat siitä mallia. Harjoiteltiin kirjaimet I, L, O, U ja S. Lapset tykkäsivät harjoituksesta ja olivat kekseliäitä, eivätkä katsoneet juurikaan mallia kaverilta, vaan asettuivat moniin erilaisiin asentoihin ja eri "tasoihin" esittäessään kirjaimia. Esimerkiksi O-kirjainta esittäessä jotkut tekivät kirjaimet käyttäen pelkästään käsi-varsiaan, osa koko kehoaan. Vaikeinta lapsille oli muodostaa s-kirjain.

Toinen harjoitus oli hyppyrudukko, jossa harjoiteltiin lyhyttä ja pitkää vokaalia ja samanaikaisesti tuli keksittyä motorisiin suorituksiin. Lapset jaettiin kolmeen ryhmään ja osalla ryhmistä oli A- ja osalla I-hyppyrudukot tehty kirjainkorteista. Kirjainkortit oli asetettu joko niin, että joko kirjaimia oli yksi tai kaksi rinnakkain. Kun kaksi kirjainta oli vierekkäin, tuli hypätä kahdella jalalla ja toistaa äänne pitkänä ja kun kirjainkorteja oli yksi, hypättiin yhdellä jalalla ja sanottiin äänne lyhyenä. Tämä onnistui lapsilta melko hyvin, mutta välillä he unohtivat hypätä yhdellä jalalla. Äänteen sanominen ääneen onnistui suurimmaksi osaksi oikein. Jos tehtävä tuntui lapselle helpolta, mietittiin vielä A- ja I-kirjaimilla alkavia sanoja. Kaikki ryhmät harjoittelivat sekä A- että I-hyppyrudukkoa. Monien lasten mielestä tämä harjoitus oli kivoin, vaikka olikin vaikein.

Kolmas harjoitus oli nimeltään ”vaihda paikkaa”, johon keksin idean hedelmäsa-laatti -leikistä. Lapset istuivat piirissä ja jokaisen eteen jaettiin kirjainkortit. Kirjaimet, jotka leikissä oli mukana, olivat A, O, I ja L. Kahdella lapsella oli edessään aina sama kirjainkortti. Sanoin ääneen aina jonkun äänteen ja lapset, joiden edessä oli kyseistä äännettä vastaava kirjainkortti, vaihtoivat mahdollisimman nopeasti keskenään paikkaa. Harjoitus onnistui lapsilta hyvin, joten vaikeutin sitä niin, että sanoin tietyllä kirjaimella alkavan sanan, ja lapset, joilla oli edessään se kirjain, jolla sana alkoi, vaihtoivat paikkaa. Tämä harjoitus oli useimpien lasten mielestä toimintatuokion mukavin ja lapset tunnistivat hyvin sanojen alkukirjaimet, mutta he kommentoivat kyllä, että se teki leikistä paljon vaikeampaa. Lasten reaktiokyky oli luonnollisesti hitaampi, kun heidän täytyi ennen liikkeelle lähtöä miettiä, millä kirjaimella kyseinen sana alkaa.

Viimeisessä harjoituksessa annoin lapsille tehtäviä aluksi nimen alkukirjaimen mukaan ja lopuksi vaikeutin harjoitetta siten, että tehtävä tuli tehdä nimen viimeisen kirjaimen mukaan. Tehtävänä oli esimerkiksi tehdä tietty määrä x-hyppyjä, kyykkyjä, yhdenjalan hyppyjä, hiihtohyppyjä ja tasajalkahyppyjä. Lapset tunnistivat tässäkin ensimmäisen kirjaimen hyvin, mutta viimeisen kirjaimen tunnistaminen oli jo selvästi vähän vaikeampaa, mutta kuitenkin onnistui.

Itselleni jäi toimintatuokiosta hyvä mieli ja onneksi olin miettinyt variaatioita, joilla voi helpottaa ja vaikeuttaa harjoitteita. Vaikeimpiin variaatioihin ei vielä päästy, mutta lähes joka harjoituksessa täytyi kuitenkin hieman vaikeuttaa alkuperäisestä. Lapset tykkäsivät kaikista harjoitteista ja samoin lastentarhanopettajalta tuli hyvää palautetta.

5.5 Kolmas toimintatuokio

Kolmannelle toimintatuokiolle pääsi viisi esiopetusryhmäläistä. Alun perin tässä tuokioissa lapsia piti olla kuusi, mutta yksi ei päässyt paikalle. Lapsia oli tarkoituksella vähemmän kuin ensimmäisessä esiopetuslaisille suunnatussa toimintatuokiossa, koska tämän ryhmän lapset olivat vilkkaampia kuin edellisen ryhmän esiopetuslaiset.

Toimintatuokion ensimmäinen harjoitus oli kirjainjuoksu, johon idean keksin maa-meri-taivas-harjoituksesta. Harjoituksessa käytiin läpi kaikki kirjaimet, joita päivän toimintatuokiossa tultiin opettelemaan. Kävimme kaikki kirjaimet läpi ennen harjoitusten alkua ja lapset saivat miettiä jonkun sanan, joka alkoi kyseisellä kirjaimella. Kirjaimet olivat samoja, mitä edellinen esiopetusryhmä toimintatuokiossa kävi harjoituksissa läpi.

Lapset liikkuvat harjoituksessa musiikin soidessa tilassa eri tyyleillä, ja musiikin lakatessa huusin kirjaimen, jonka luokse lasten tuli mahdollisimman nopeasti juosta. Kirjaimet oli asetettu eri puolille liikuntasalia. Eri liikkumistyyliä oli kävelen, takaperin kävelen, sammakkohyppy, rapukävely, karhukävely ja tasajalkahyppy. Harjoitus toimi hyvänä lämmittelynä ja lapset olivat innoissaan. Välillä lapsille täytyi muistuttaa, että katsovat eteenpäin, jotta välttyisivät törmäyksiltä ja käyttävät koko liikuntasalia liikkeessaan.

Toinen harjoitus oli nimeltään ahmat ja oravat. Tämä harjoitus osoittautui kaikista vaikeimmaksi. Lapset tarvitsivat leikkiin parin ja koska heitä oli pariton määrä, oli yksi lapsista lastentarhanopettajan pari. Toinen pareista asetettiin salin keskikohdan toiselle puolelle ja toinen toiselle puolelle. Pareista toinen kuului ahmoihin ja toiset oraviin. Harjoitus aloitettiin siten, että kun huusin ”ahmat”, lähtivät he juoksemaan jumppamatolla merkattuun kotipesään mahdollisimman nopeasti karkuun oravia, jotka yrittivät ottaa ahmoihin kuuluvan parinsa kiinni. Sama luonnollisesti tuli tehdä toisin päin, kun huusin ”oravat”. Kävin ohjeistuksen useaan otteeseen läpi ja painotin sitä, että kumman joukkueen täytyy juosta karkuun milloinkin. Lapset eivät alkuun meinanneet millään jaksaa keskittyä, eivätkä muistaneet, pitikö heidän ottaa kiinni vai juosta karkuun. Jouduimme monta kertaa harjoitella sitä, ennen kuin se jollain tavalla alkoi onnistua.

Tehtävä vaikeutui niin, että huusin o- ja a-kirjaimella alkavia sanoja. Jos huusin O-kirjaimella alkavan sanan, tuli oravien juosta karkuun ja ahmat juoksivat, kun huusin A-kirjaimella alkavan sanan. Yllättäen tämä onnistuikin paremmin, kuin ensimmäinen vaihe, missä huusin vain ”ahmat” tai ”oravat”. Motorisesti tehtävää

vaikeutettiin niin, että lähtöasennot vaihtelivat – lapset lähtivät muun muassa selältäään, istualtaan, kyykystä, ja mahaltaan.

Toiseksi viimeinen harjoitus oli sama hyppyrudukko -harjoitus, mikä ensimmäisellä esiopetusryhmällä oli heidän toimintatuokiossaan. Tälle ryhmälle harjoitus oli selvästi haastavampi kuin edelliselle. Pari lasta kommentoi että ”tämä on ihan tylsää, tää on niin vaikeeta”. Kun kysyttiin, mikä harjoituksesta tekee vaikeaa, lapset kertoivat, että se, kun täytyy muistaa monta asiaa samaan aikaan. Kehotin tekemään harjoituksen hitaammin ja lastentarhanopettaja neuvoi, että kirjainkortin päälle voi pysähtyä hetkeksi ja sanoa äänteen paikallaan ollessaan, eli hypyn ja äänteen ei tarvitse tulla yhtä aikaa. Kun lapset malttoivat kunnolla keskittyä eivätkä pitäneet kiirettä, alkoi harjoitus onnistua.

Viimeisessä harjoituksessa lapset tulivat pareittain nostamaan kirjainkortin lattialta siten, etteivät katsoneet sitä itse, vaan näyttivät sen muille lapsille. Toisten lasten tuli riippuen kirjaimesta esittää joko yksin tai pareittain kirjainkortissa esiintyvää kirjainta ja kirjainkortin nostaneen parin tuli arvata, mitä kirjainta toiset lapset esittivät. Kirjaimet, joita lapset pääsivät arvaamaan ja esittämään, olivat I, J, U, L, S ja O. Lasten mielestä S-kirjainta oli vaikein esittää ja toiseksi vaikein oli J-kirjain.

Kun tuokion lopuksi lapset saivat kertoa vuorollaan, mikä harjoitus oli kivoin ja mitä muita ajatuksia heille heräsi, selvästi mieluisin oli viimeinen harjoitus ja ahmat ja oravat. Hyppyrudukko-harjoituksen lapset kokivat vaikeimmaksi.

6 Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt opas

Toimintatuokioiden sisältöjen ja niistä saatujen palautteiden perusteella kokosin oppaan, joka toimii työntekijöille ideoiden herättäjänä ja tukena äidinkielen opetuksen liikunnallistamisessa. Tulevaisuudessa opasta voidaan käyttää myös muiden lapsiryhmien kanssa sekä muissa oppiaineissa harjoituksia muokaten.

Tässä luvussa kuvaan oppaan ulkoasua ja sisältöä sekä oppaan arviointia. Ulkoasusta kuvaan muun muassa fonttia, väritystä ja kuvitusta, eli visuaaliseen toteutukseen liittyvistä valinnoista. Oppaan sisältöön liittyen kerron oppaan nimen, kansilehden, alkusanojen, harjoitteiden ja lähdeluetteloon liittyvistä valinnoista. Arviointiin liittyen kerron, millaista palautetta sain muun muassa oppaan käytettävyydestä.

6.1 Oppaan ulkoasu

Oppaan visuaalisen suunnittelun tavoitteena on varmistaa halutun sanoman välittyminen julkaisun ulkoasun avulla. Visuaaliseen suunnitteluun kuuluu formaatin, asettelumallin, typografian, värityksen ja kuvituksen valinta. (Pesonen & Tarvainen 2003, 3-5.) Tyyllitelty ulkoasu lisää oppaan lukemisen houkuttelevuutta ja samalla se lisää sisällön ymmärrettävyyttä. Opasta lukiessa lukijan huomio kiinnittyy ensimmäisenä otsikointiin. Pääotsikko herättää lukijan mielenkiinnon ja väliotsikot taas jakavat tekstin pienempiin tekstisisältöihin. Väliotsikot myös johdattavat lukijaa eteenpäin. (Torkkola, Heikkinen & Tiainen. 2002, 39, 53) Halusin nimetä oppaan siten, että siitä käy heti ilmi, mistä on kysymys. Äidinkieli -sana esiintyy otsikossa ensimmäisenä, sillä tällä pyrin korostamaan sitä, että liikunta toimii opetusmenetelmänä.

Tekstin luettavuuteen vaikuttavat muun muassa fontin koko, riviväli, tekstin asetelu sekä palstan väli, jotka ovat typografisia valintoja (Pesonen & Tarvainen 2003, 30) Tärkeimpänä voidaan pitää kirjasintyyppin valintaa ja jotta oppaasta ei tulisi sekavaa vaikutelmaa, tulee käyttää korkeintaan muutamaa eri kirjaisintyyppiä. (Loiri & Juholin 2006, 34.) Oppaassa käytin vain yhtä kirjaisintyyppiä, Century Gothicia, mutta sen sijaan oppaassa on käytetty korosteita, kuten lihavoitua ja eri fonttikokoja. Käytin oppaassa otsikoissa värejä, mutta leipäteksti on mustalla. Otsikoiden väreinä sekä reunusten väreinä käytin sävyjä, jotka loivat mielestäni energisen ja pirteän mielikuvan. Oppaan tausta on valkoinen, jotta siitä erottaa hyvin tekstin eikä ulkoasu ole liian sekava.

Kuvat ovat tärkeitä, sillä niiden avulla lukijan mielenkiinto aihetta kohtaan voi lisääntyä ja ne auttavat myös tekstin sisällön ymmärtämisessä. Kuvien käytössä tulee muistaa myös tekijänoikeudet ja pääsääntöisesti kuvien käyttöön on pyydetävä lupa kuvan tekijänoikeuden omistajalta. (Torkkola ym. 2002, 34-53; Roivas & Karjalainen 2013, 119.) Kuvan tehtävä voi olla informatiivinen, eli tietoa välittävä, tai dekoratiivinen, eli koristeellinen. Parhaita kuvia ovat sellaiset, jotka toimivat samanaikaisesti molemmissa tehtävissä. (Pesonen & Tarvainen 2003, 47.) Pysin valitsemaan oppaaseen kuvia, jotka elävöittävät opasta ja pyrin myös löytämään kuvia, jotka havainnollistavat opasta. Alkuperäinen suunnitelma oli, että otan oppaaseen kuvat itse, mutta koska niissä ei saanut esiintyä henkilöitä ja monissa harjoitteissa käytettiin vain kirjainkortteja, olisi kuvat olleet näin melko samankaltaisia ja vaikeita ottaa. Tämän vuoksi päädyin käyttämään valmista kuvamateriaalia www.pixabay.com -sivustolta. Sivuston kuvia saa vapaasti käyttää.

6.2 Oppaan sisältö

Hyvä opas huomioi kohderyhmänsä eli tässä tapauksessa Joensuun Marjalassa sijaitsevan Touhula liikuntapäiväkodin 5-6 -vuotiaiden Vintiöt-päiväkotiryhmän lapset ja heidän kanssaan työskentelevät lastentarhanopettajat ja hoitajat. Oppaassa on hyvä heti tulla selväksi, että teksti on tarkoitettu lukijalle, eli oppaan alussa on oikein mainittu, kenelle ohjeistus on suunnattu. (Torkkola ym. 2002, 34, 36.) Opas toimitettiin niin sähköisenä kuin paperisena versiona toimeksiantajan käyttöön.

Tarkoituksena on kirjoittaa selkeä ja helposti ymmärrettävä opas niin, että lukijat ymmärtävät lukemansa, eikä lukijalle synny väärinkäsityksiä. Tekstin sisällön tulee olla tiivis, luotettava ja virheetön. (Roivas & Karjalainen 2013, 119.) Torkkola ym. (2002, 42) painottavat myös samaa asiaa ja sanovat, että erilaisten ohjeiden ja oppaiden lukijat menettävät helposti mielenkiinnon, mikäli teksti on pitkää tai vaikealukuista.

Nimesin oppaan siten, että siitä käy heti ilmi, mistä oppaassa on kyse. Äidinkieli esiintyy oppaan nimessä ensimmäisenä, koska korostin tällä sitä, että liikunta toimii oppaassa opetusmenetelmänä. Oppaan alussa on motivoivat alkusanat ja teorian tietoa, jonka jälkeen on kuvattu liikunnalliset harjoitteet äidinkielen oppimiseen. Oppaassa on kansilehden jälkeen sisällysluettelo, josta jokaisen harjoitteen nimi näkyy numeroituna aihealueen otsikon alla. Sähköisessä versiossa käyttäjä voi painaa hiirellä haluamansa harjoitteen nimeä ja päästä täten suoraan kyseisen harjoitteen kuvaukseen. Opasta tehdessäni ja harjoitteita valitessani ja laatiessani oli tärkeää, että harjoitteet ja harjoituksissa käytettävät materiaalit ja välineet perustuvat äidinkielen opetuksen tavoitteisiin, sillä harjoitusten tarkoitus on tukea ja edistää luku- ja kirjoitustaitoa.

6.3 Oppaan arviointi

Vilkan ja Airaksisen (2003, 53) mukaan voidaan todeta, että onnistuneen oppaan kriteereitä ovat käytettävyys kohderyhmässä ja käyttöympäristössä, oppaan muoto, sen sisällön informatiivisuus ja sopivuus kohderyhmälle sekä oppaan johdonmukaisuus, selkeys ja houkuttelevuus. Lopuksi ohjetta/opasta tulisi testata ja arvioida ennen varsinaista käyttöönottoa ja julkaisemista, sillä ohjeesta voi jäädä pois jotain olennaista, mitä kirjoittaja ei itse huomaa (Roivas & Karjalainen 2013, 119 - 120). Opasta voi testata suoraan sen kohderyhmällä, sillä heiltä voi saada arvokkaita kommentteja ja parannusehdotuksia. Lisäksi vertaisarviointia kannattaa hyödyntää palautteen ja parannusehdotusten saamisessa. (Vilka & Airaksinen 2003, 129.)

Opas lähetettiin arvioitavaksi toimeksiantajalle ja lisäksi se luetettiin ulkopuolisilla henkilöillä. Toimeksiantaja oli tyytyväinen oppaan ulkoasuun, rakenteeseen ja sisältöön. Ainoa kehittämisidea mitä toimeksiantajalta lopulliseen oppaaseen tuli, oli se, että harjoitteisiin 6 ja 7 voisi lisätä ”variaatiot ja parannusehdotukset” -kohtaan, että aikuinen/lapsi voivat keksiä erilaisia liikkumistapoja harjoitteisiin. Toimeksiantaja koki, että opas oli selkeästi jäsennelty ja kirjoitettu, eikä kehitelyihin harjoitteisiin tarvitse tutustua etukäteen, sillä harjoitteiden ohjeet ovat hy-

vin ymmärrettäviä. Toimeksiantajan mukaan opas on hyödyllinen ja sisälsi runsaasti ideoita liikunnallisiin harjoitteisiin, jonka avulla voidaan opetella uusia kirjaimia tai kerrata.

Samasta aiheesta ei ole tehty aiemmin opasta varhaiskasvatukseen. Tämän vuoksi opas on varmasti hyödyllinen myös muille kuin toimeksiantajalleni. Lisäksi uskon omasta aiemmasta terveys- ja liikunta-alan koulutustaustastani olleen hyötyä oppaan harjoitteiden laatimisessa.

7 Opinnäytetyön tulokset tiivistetysti

Luvuissa 6.3, 6.4 ja 6.5 on kerrottu jokaisen toimintatuokion ja yksittäisten harjoitusten tulokset tarkemmin. Toimintatuokioiden tuloksena syntyi selkeä kuva toiminnallisesta oppimisesta, sen hyödyistä varhaiskasvatuksikäisillä lapsilla sekä toiminnallisessa opetuksessa huomioitavista asioista. Havaintojen ja haastatteluiden perusteella toiminnallisen opettamisen etuina koettiin monikanavaisuus, motivaatio ja innostuneisuus opeteltavaa aihetta kohtaan sekä lasten oma aktiivisuus oppimisprosessissa. Havainnot antavat tukea sille ajatukselle, että varhaiskasvatuksessa olisi hyvä opettaa toiminnallisesti. Lapsilta ja lastentarhanopettajalta saadun palautteen mukaan lapset oppivat tuokioiden aikana paljon uusia kirjaimia, sillä he eivät olleet niitä ehtineet vielä opetella toimintakauden ollessa vasta alussa. Toimintatuokioiden loppuksi kävimme lapsien kanssa vielä läpi, mitä harjoituksia olimme tehneet ja mitä niistä jäi mieleen. Keskusteluiden perusteella oppimisprosessi jäi paremmin mieleen lapsille, kun keho ja eri aistit olivat harjoituksissa monipuolisesti käytössä.

Havaintojen sekä lasten kommenttien mukaan voidaan todeta, että toiset aiheet ja harjoitukset olivat helpompia kuin toiset. Pääasiassa lapset tunnistivat esimerkiksi oman nimen alkukirjaimen ja sillä alkavia sanoja enemmän kuin muilla kirjaimilla. Toimintatuokioissa nousi esiin myös jonkin verran tasoeroja lasten välillä sekä kognitiivisissa että motorisissa taidoissa. Tämän vuoksi osa lapsista tarvitsi

enemmän yksilöllistä huomiota ja ohjausta. Esimerkiksi kyykkyasento, rapukävely ja loikkiminen oli osalle lapsista hankalampaa. Toiminnallinen oppiminen harjoitti siis selvästi lasta havainnoimaan myös omaa kehoaan. Hyppyruudukko-harjoitus oli selvästi vaikeampi vilkkaammille lapsille, koska siinä täytyi pystyä keskittymään moneen asiaan samaan aikaan.

Lapsilta ja työparinani toimineelta lastentarhanopettajalta saadun palautteen mukaan harjoitukset olivat mieleisiä ja sopivan vaikeita, eli ne onnistuivat hyvin, mutta lapset joutuivat kuitenkin pohtimaan. Palautteen sekä havaintojen mukaan harjoitusten määrä yhdessä toimintatuokiassa oli myös sopiva ja tuokiot oli suunniteltu rakenteeltaan toimivasti. Lastentarhanopettaja toi havainnoistaan esille, että johdatteluleikit olivat tärkeitä ja onnistuneita ja huomasi, kuinka lapset motivoituivat niiden aikana. Myös se oli tärkeää, että viimeisenä harjoituksena oli rauhallisempi harjoitus ja loppuun keskusteltiin lasten kanssa harjoituksista ja niihin liittyvistä ajatuksista ja oivalluksista. Lapset kokivat, että mieluisimpia harjoituksia olivat ne, joissa kielellisiin harjoitteisiin yhdistyi paljon juoksua ja yhteistyötä kaverin kanssa. Yhdessä parin tai ryhmän kanssa tehdyt harjoiteltavat asiat jäivät myös parhaiten mieleen ja niissä lapset selvästi tekivät eniten oivalluksia.

Toimintatuokioiden perusteella toiminnallisessa opettamisessa on tärkeää, että opetettavan lapsiryhmän koko on tarpeeksi pieni. Tällöin lapset pystyvät keskittymään toimintaan paremmin, tilaa liikkumiseen on enemmän ja ohjaaja pystyy huomioimaan paremmin jokaisen lapsen yksilöllisesti. Tuokioissa lapset malttoivat odottaa vuoroaan, vaikka odottamista pyrittiin välttämään mahdollisimman paljon, eli harjoitukset tehtiin pääasiassa pareittain tai kolmen hengen ryhmissä, jolloin odotusaika omalle vuorolle oli lyhyt. Tämä vaikutti siihen, että lapset jakoivat keskittyä olennaiseen ja ajankäyttö oli tehokasta. Liikkumalla lapset pääsivät purkamaan ylimääräistä energiaa, mikä osaltaan vaikutti siihen, että häiriökäyttäytymistä ei vilkkaammillakaan lapsilla juuri esiintynyt.

8 Pohdinta

8.1 Johtopäätökset

Toiminnallisen opetuksen ja liikunnallistamisen raja on häilyvä. Liikunta voidaan nähdä yhtenä toiminnallisen opetuksen muotona, ja kun toiminnalliseen opetukseen tulee tarpeeksi paljon liikkumista, voidaan mielestäni puhua opetuksen liikunnallistamisesta. Toimintatuokioiden perusteella toiminnan yhdistäminen opetukseen on tehokasta, sillä lapset oppivat liikunnallisten harjoitteiden avulla lyhyessä ajassa paljon uusia tietoja ja taitoja. Myös Lengelin & Kuczalan (2010) mukaan toiminnallisuus opetustilanteessa takaa tehokkaan oppimisen. Teorian mukaan oppilaat oppivat eri tavoin ja eri aistikanavoita käyttäen. Myös Huisman & Nissinen (2005, 37) on havainnut toiminnallisuuden palvelevan kokonaisvaltaisesti kaikkia oppijoita, koska toiminnallisuuden yhteydessä voidaan käyttää kaikkia eri aistikanavia. Toimintatuokioissa toteutetuissa harjoitteissa käytettiin monia eri aistikanavia, kuten esimerkiksi kuulo-, näkö-, liike- ja tuntoaisteja.

Yksi syy tehokkaaseen oppimiseen oli varmasti myös se, että vilkkaammatkin lapset jaksoivat keskittyä harjoitteisiin melko hyvin ja kaikki lapset osallistuivat toimintaan innokkaasti. Syväoja ym. (2012, 12-14) onkin todennut, että liikunta edistää oppitunteihin keskittymistä ja osallistumista. Tehtäviin keskittymisen paranemista selittää mahdollisuus rentoutumiseen liikunnan ohessa (Syväoja ym. 2012, 17-19). Toimintatuokioissa ei juuri esiintynyt häiriökäyttäytymistä, mikä voi johtua muun muassa siitä, että lapsilla oli mahdollisuus purkaa ylimääräistä energiaa liikkumalla.

Liikunnan käyttäminen opetuksessa toimii luultavasti parhaiten varhaiskasvatuksessa sekä alkuopetuksessa, koska sen ikäiset lapset ovat liikkuvassa iässä, jolloin liikunnan ottaminen mukaan opetukseen on luontevaa ja mielekäästä. Myös Pullin (2001, 116) mukaan varhais- ja alkuopetusikäisten lasten on mielekkäämpää ja hausempaa opetella liikunnan kautta. Tunteet, motivaatio ja taito toimia erilaisissa sosiaalisissa ympäristöissä liittyvät aina oppimiseen. Esimerkiksi kyky

yhteisölliseen työskentelyyn, kyky ottaa vastuuta omasta toiminnasta, aloitteellisuus ja aktiivisuus sekä itsearviointitaito ovat vuorovaikutukseen perustuvan oppimisen keskeisiä mekanismeja. Liikunnalliset harjoitteet tarjoavat aina mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen oppimiseen, ja siten se voi selittää liikunnan ja oppimisen välistä yhteyttä. (Scardamalia & Bereiter 2003.) Toimintatuokioissa lapset pitivät paljon niistä harjoitteista, joissa he työskentelivät pareittain tai pienissä ryhmissä ja havaintojen mukaan niissä harjoituksissa lapset myös oivalsivat uusia asioita parhaiten. Sosiaalinen vuorovaikutus on luultavasti siis yksi keskeinen asia, jonka kautta liikunnan hyödyt siirtyvät oppimiseen.

Johtopäätöksenä voidaan myös todeta, että opetuksen liikunnallistamisen ideana ei ole liikunnan ja äidinkielen yhdistäminen radikaalisti toisiinsa. Kaikkien äidinkielen sisältöjen opetukseen ei voi väkisin yhdistää liikuntaa, vaan sitä tulee hyödyntää asioissa, joihin se parhaiten sopii.

9.1 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyöstä kerroin päiväkodin henkilökunnalle sekä lapsille avoimesti, jotta he tietävät, miksi jotakin tehdään ja mistä on kysymys. Myös lasten vanhemmille tein tiedotteet, joissa kerroin opinnäytetyöstä ja siihen liittyvistä toimintatuokiosta. Tiedotin avoimesti päiväkodin työntekijöille työskentelyn etenemisestä ja keskustellut heidän kanssaan opinnäytetyöhön liittyvistä asioista tiiviisti.

Opinnäytetyön luotettavuus lisääntyy, jos työn tarpeellisuuden sekä käytettävän menetelmän pystyy perustelemaan luotettavalla tiedolla (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 202). Pyrin käyttämään opinnäytetyön teoriaosuudessa mahdollisimman tuoreita lähteitä ja olemaan tarkka siitä, millaisia lähteitä käytin. Luotettavan kirjallisuuden avulla voin perustella oppaan sopivaksi menetelmäksi antaa tietoa liikunnan vaikutuksesta äidinkielen oppimiseen. Käytin opinnäytetyössä lähteinä painettuja teoksia enemmän kuin internetlähteitä. Erityisesti internetlähteiden kanssa pyrin olemaan tarkka lähteen luotettavuuden takia, koska

internet on nykyään niin laaja ja siellä on paljon epäluotettavia lähteitä. Opinnäytetyössä tekijänoikeudet kuuluvat minulle itselleni. Kunnioitin opinnäytetyössä niiden henkilöiden tekijänoikeuksia, joiden tekstejä käytin ja lainaan, eli merkitsin lähteet ja tekstiin sisältyvät viittaukset oikein ja selkeästi.

Etenkin liikunnan ja oppimisen välisestä yhteydestä löytyy paljon lähteitä ja raporttia tehdessä löytyi useita eri lähteitä, jotka käsittelivät samoja asioita, mikä tuo luotettavuutta teorialle ja lähteille. Toin raportissani selkeästi esiin, mikä on omaa tuotantoani ja mikä lähteistä lainattua tekstiä. Oppaan harjoitteiden suunnittelussa apuna käyttämäni lähteet mainitsin oppaan lopussa olevassa lähdeluettelossa. Kaikki harjoitteet eivät ole kopioitu sellaisenaan lähteestä, ja käytin lähteitä jonkin verran vain harjoitteiden ideoimiseen.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa tarkastellaan tulosten reliaabeliutta ja validiutta. Reliaabeliudella tarkoitetaan tulosten toistettavuutta ja validiudella tarkoitetaan pätevyyttä. (Hirsjärvi ym. 2007, 226.) Opinnäytetyöni toistettavuus tarkoittaa sitä, täytyvätkö harjoitteille asetetut äidinkielelliset ja liikunnalliset tavoitteet eri kasvattajien toistaessa niitä suunnittelemani oppaan avulla. Toistettavuuteen vaikuttaa siis se, onko opettajien mahdollista hyödyntää opasta omassa työssään. Pätevyys opinnäytetyössäni taas tarkoittaa sitä, ovatko oppaani harjoitusohjeet tarpeeksi ymmärrettäviä, jotta ovat helposti käytettävissä.

Tehdessäni opinnäytetyötä noudatin lastentarhanopettajan eettisiä ohjeita. Opinnäytetyön totuudellisuus tulee esille dokumentointina tuoden esille asiat niin kuin ne ovat edenneet. Huomioin myös yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistämisen. Oikeudenmukaisuus opinnäytetyössäni tarkoittaa tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä ja lisäksi mahdollistin kuulluksi tulemistä muun muassa toimintatuokioiden toiminnoissa. Opinnäytetyössäni pyrin ammatillisesti kehittämään niin itseäni kuin myös toimintatuokioihin osallistuvia kasvattajia. Toimintatuokioiden osallistujien henkilöisyyksiä ja henkilökohtaisia asioita en paljasta, eli noudatan salassapitovelvollisuutta sekä vaitiolovelvollisuutta. Muistiinpanoja ja muita dokumentteja käsitteletin huolellisesti ja säilytin niitä ainoastaan sen ajan, mikä opinnäytetyön tekemistä varten oli tarpeellista.

Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä käytin yhtenä tiedonkeruumenetelmänä havainnointia. Havainnointi sisältää aina havainnoitsijan tulkintaa ja täten se voi vääristää tuloksia. Havainnointia tuki kuitenkin keskustelu lasten sekä työparin kanssa, joka myös havainnoi lasten toimintaa toimintatuokioiden aikana.

9.2 Oppimiskokemukset ja ammatillinen kasvu

Vaikka tein opinnäytetyötä yksin, uskon, että opinnäytetyöprosessi oli yhteistä oppimista toimeksiantajan kanssa. Opinnäytetyön aihe lähti sekä minun että toimeksiantajan yhteisestä kiinnostuksesta aiheeseen.

Toimintatuokioita ohjatesani sain lisää kokemusta lapsiryhmien ohjaamisesta. Jotta eri tilanteissa pystyi toimimaan tilanteiden vaatimalla tavalla, täytyi olla mukautuva ja joustava. Huomasin, kuinka tärkeää on tilanteen lukutaito, jotta osaa toimia tilanteen mukaan ja tehdä nopeasti päätöksiä.

Itselleni liikunnallisten tuokioiden suunnittelu ja ohjaaminen lapsille on sinällään tuttua monen vuoden työkokemuksen vuoksi, mutta muiden oppiaineiden linkittäminen liikuntaan oli uutta ja opetti paljon. Oli haastavaa miettiä, minkä tasoiset harjoitteet ovat sopivan tasoisia äidinkielen taitojen kannalta, etenkin kun toimintakausi on juuri päiväkodissa alkanut. Tuokiot kuitenkin osoittivat, että harjoitteet olivat sopivan haastavia lapsille ja oppaaseen tuli variaatioehdotuksia, joilla voi vaikeuttaa harjoitteita.

Työskentelyä helpotti osin se, että olin monille lapsista tuttu entuudestaan. Lisäksi apuna oli tuttu lastentarhanopettaja tukemassa työskentelyä. Nämä asiat vaikuttivat siihen, että lapset uskalsivat myös rohkeasti kysyä apua ja kommentoida rehellisesti harjoituksia. Lasten lukumäärä oli juuri sopiva toimintatuokioiden oissa, sillä suurempi lapsimäärä olisi pidentänyt harjoitusten kestoa ja keskittymisrauha olisi ollut huonompi. Nyt lapsilla oli myös tarpeeksi tilaa liikkua.

9.3 Kehitysideat ja jatkotutkimusaiheet

Toimintatuokiota oli kolme, joista jokaisessa oli eri lapset. Mikäli toimintatuokiota olisi ollut enemmän, olisi ehtinyt testaamaan eri harjoituksia enemmän ja myös eri variaatioita tietyistä harjoitteista. Esiopetusikäiset oli jaettu kahteen eri ryhmään ja osittain ryhmille oli eri harjoitteet. Mikäli harjoitteet olisi olleet samat, olisi havaintoja tiettyyn harjoitteeseen saatu enemmän. Toisaalta tällä tavalla toteuttuna saatiin havaintoja useammasta eri harjoitteesta. Toimintatuokiota ei kuitenkaan ajanpuutteen vuoksi voitu järjestää enempää.

Samantapaisen oppaan kehittäminen eri ikäryhmälle äidinkielen opetukseen tai kokonaan eri oppiaineeseen olisi varmasti hyödyllistä. Myös varhaiskasvatuksen työntekijöiden motivaatiota ja toiminnallisen opettamisen yleisyyttä esimerkiksi eri päiväkodeissa olisi mielenkiintoista ja hyödyllistä tutkia. Olemassa oleva tieto toiminnallisesta oppimisesta on monin eri tavoin otsikoitu ja nimetty, minkä vuoksi tiedonhaku aiheesta on vaivalloista. Opinnäytetyö jätti kiinnostuksen toiminnallisen opetuksen ja oppimisen vaikuttavuuteen, joten yksi jatkotutkimusidea onkin toiminnallisen opetuksen vaikuttavuus ja käyttömahdollisuudet.

Lähteet

- Alila, K. & Portell, T. 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Sosiaalija terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvitys.
- Fogelholm, M. 2005. Lapset ja nuoret. Teoksessa: Vuori, I. & Vuori, I. (toim.) 2005. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvitys. Helsinki: Duodecim, 159-170.
- Gyekye, M; Nikkilä, P. 2013. Arviointiympyrä. Oppimisen mahdollisuudet näkyviin. Vantaa: Pedatieto Oy.
- Hannaford, C. 2006. Oppimisen palapeli. Yksilölliset aivoprofiilit. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Heikka, J., Hujala, E. & Turja, T. 2009. Arvioinnista opiksi. Opettajan arvioinnissa käyttämät lähestymistavat ja menetelmät. Printel Oy: Vantaa.
- Heikkinen, H. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa Heikkinen, L., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansainvalistusseura.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderid=39503&name=DLFE7740.pdf. 24.5.2018.
- Huisman, T-M. & Nissinen, A. 2005. Liiku ja opi. Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Rintala, P., Ahonen, T., Cantell, M. (toim) Keruu: Otavan kirjapaino Oy. Kankkunen, P. & Vehviläinen - Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kusatannus.
- Kokljuschkin, M. 1997. Esiopetusta liikunnan keinoin. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Kuusjoki, J. & Reinilä, L. 2017. 3-5 -vuotiaiden lasten liikunnan lisääminen varhaiskasvatuksessa. Kuusjoki, J. varhaiskasvatuksessa. Laurea ammattikorkeakoulu. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/124663/Kuusjoki_Jenna.pdf?sequence=1. 5.5.2018.
- Lautela, R. 2011. Kuusi kuvaa. Teoksessa T. Jantunen & R. Lautela (toim.) Lapsilähtöinen esiopetus. Helsinki: Tammi.
- Lengel, T., & Kuczala, M. 2010. The kinesthetic classroom: Teaching and learning through movement. Thousand Oaks: Corwin.
- Lerkkanen, M-K. 2006. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Lounais-Suomen Liikunta ja Urheilu ry. Liikuntasuositukset. <https://www.liiku.fi/lapsille/liikuntasuositukset/> 5.5.2018.
- Mäkinen, M; Raatikainen, E; Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOY.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Iloa, leikkiä ja yhteistä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. <http://opetusministerio.mailpv.net/archive/file/bc81848357d67abb8f462c6769b3f72c/okm21.pdf> 7.5.2018.
- Opetushallitus. 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy. http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/esiopetus
- Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Opetushallitus. 2017. Uudet varhaiskasvatussuunnitelmat – mikä muuttuu? http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus/uudet_vasut 27.5.2018

- Pesonen S. & Tarvainen J. 2003. Julkaisun tekeminen. Jyväskylä: Docendo Finland Oy.
- Poikonen, L. & Raatikainen, R. 2013. LIIKUNTA AVUKSI ÄIDINKIELEN OPETUKSEEN?: – luokanopettajien mielipiteitä ja kokemuksia. Kajaanin ammattikorkeakoulu. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69442/Raatikainen_Poikonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y 5.5.2018
- Pulli, E. 2001. Opi liikkuen, liiku leikkien. Liikuntaa esiopetukseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Pulli, E. 2017. Liikkua, leikkiä ja luoda. Helsinki: Lasten keskus.
- Qvick, H. 2013. Matematiikkaa liikunnallisesti – Opas 1.-2. -luokkien matematiikan sisältöjen opettamiseen liikunnan avulla. Kajaanin ammattikorkeakoulu. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69482/Qvick_Hanna.pdf?sequence=1&isAllowed=y 5.5.2018.
- Roivas, M. & Karjalainen, A. 2013. Sosiaali- ja terveystieteen viestintä. Helsinki: Edita.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opettajille, opiskelijoille ja TKI-henkilöstölle. Kehittämishankkeen vaiheet ja sisällöt konstruktivisessa mallissa. Turun ammattikorkeakoulu. Puheenvuoroja 72. Tampere: Suomen yliopistopaino, Juvenes Print Oy. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf> 15.9.2018.
- Sarmavuori, K. 2003. Alkuaskelet äidinkielen ja kirjallisuuteen. Helsinki: Äidinkielen Opetustieteen Seura.
- Scardamalia, M. & Bereiter, C. 2003. Knowledge building. In Encyclopedia of education. 2nd ed. New York: Macmillan Reference, USA.
- Syväoja, H., Kantomaa, M., Laine, K., Jaakkola, T., Pyhältö, K. & Tammelin, T. 2012. Liikunta ja oppiminen: tilannekatsaus – lokakuu 2012. Helsinki: Opetushallitus http://www.oph.fi/download/144729_Liikunta_ja_oppiminen_2.pdf 8.5.2018
- Takala, M. & Kontu, E. 2010. Luovat interventiot. Teoksessa Takala, M. (toim.) Erityispedagogiikka ja kouluikä. Palmenia-sarja 72. Helsinki: Gaudeamus.
- Tammelin, T., Laine, K., & Turpeinen, S. (2012). Liikkuva koulu -ohjelman pilot-tivaiheen 2010–2012 loppuraportti. Liikunnan Ja Kansanterveyden Julkaisu,261. https://liikkuvakoulu.fi/sites/default/files/liikkuvakoulu_loppuraportti_web_0.pdf 27.7.2018.
- Tiainen, T. & Välimäki, V. 2015. Lukuja liikkuen, tavuja touhuten. Jyväskylä: PK-kustannus.
- Torkkola, S., Heikkinen, H. & Tiainen, S. 2002. Potilasohjeet ymmärrettäviksi. Opas potilasohjeiden tekijöille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Varhaiskasvatuslaki 1504/2016.
- Varhaiskasvatuslaki 1973/36. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Virolainen, A. 2014. Varhaiskasvatus arjen toimintana. Teoksessa Häkkä, A., Kuokkanen, H. & Virolainen, A. (toim.) Lapsen parhaaksi. Lähihoitaja varhaiskasvattajana. Porvoo: Edita Publishing Oy. 125–200.
- Virtuaaliammattikorkeakoulu. Observointiin perustuvan tutkimuksen suorittaminen. <http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojak-sot/0709019/1193463890749/1193464131489/1194289409557/1194290592851.html>. 28.5.2018

Opinnäytetyön toimeksiantosopimus

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS		
Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä, joita toteutetaan ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.		
Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) Päiväkoti Touhula Marjala, Joensuu Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti)	
Tekijä	Työn aihe Äidinkielen opetuksen luokkallistaminen 5-6v. ryhmässä	
	Nimi Hanna Sirviö	Opiskelijanumero 170016
Karelia-amk	Katuosoite Vehkakaival 19A as 5	Postinumero 80220
	Puhelin 050 4669811	Postitoimipaikka Joensuu
	Suoritettava tutkinto Sosionomi (AMK)	Sähköpostiosoite hanna.sirvio@edu.karelia.fi
	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) Antti Raekorpi & Kirsi Lindlöf	Ryhmätunnus STSAK17B
Karelia-amk	Toimipaikka ja osoite Tikkarinteen kampus, Tikkarinne 9, 80200 Joensuu	Tehtävänimike Sosiaalialan lehtori
	Puhelin Antti: 050 4652293	Sähköpostiosoite / kirsi.lindlof@karelia.fi
Hanke	Opinnäytetyö liittyy seuraavaan Karelia-amk:n ulkopuolisen rahoituksen hankkeeseen (hankkeen nimi, hankenumero, rahoituslähde/-ohjelma):	
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyö toteutetaan Karelia-amk:n ulkoisella rahoituksella toteutettavan hankkeen yhteydessä. Tekijä ja Ohjaaja luovuttavat Toimeksiantajalle ja Karelia-amk:lle ulkoisella rahoituksella toteutettuihin aikaansaamiinsa tuloksiin sellaiset oikeudet, jotka Karelia-amk on sitoutunut pitämään itsellään tai luovuttamaan edelleen Karelia-amk:n solmimissa rahoitus- ja yhteistyösopimuksissa. Kyseiset tulosten omistus- ja immateriaali-oikeuksia koskevat sopimusehdot on toimitettu Tekijälle ja Ohjaajalle tiedoksi ja allekirjoittamalla tämän sopimuksen he hyväksyvät ne itseään sitoviksi. Ellei toisin sovita, ei kyseisten oikeuksien luovutuksesta makseta korvauksia. Mikäli edellä mainitut sopimusehdot eivät sitä nimenomaisesti estä, opinnäytetyön tekijälle jää kuitenkin aina rinnakkaiset käyttöoikeudet opinnäytetyöhön muuntelu-oikeuksin.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai sen puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisyysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin kolmen vuoden ajan toimeksiannon päättymisestä lukien. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) samansisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.		
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	Joensuu 11.6.2018	<i>[Handwritten signature]</i>
Tekijä	Joensuu 11.6.2018	<i>[Handwritten signature]</i>
Karelia-amk	Joensuu 10.9.2018	<i>[Handwritten signature]</i>

Opinnäytetyön tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

(käytetään, kun tutkimusta/kyselyä tehdään Karelia-amk:n ulkopuoliselle taholle)

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Äidinkielen opetuksen liikunnallistaminen – opas 5-6v. lasten äidinkielen opetukseen liikunnan avulla

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö: Päiväkoti Touhula Marjala

Tutkimuksen:

- a) kohde/kohdejoukko: Vintiöt päiväkotiryhmä (5-6v lapset) ja ryhmän kasvattajat
- b) aineiston keruumenetelmä: haastattelu/havainnointi
- c) aineiston keruun ajankohta: kesäkuu 2018-elokuu 2018

Opinnäytetyön tekijä/t:

Hanna Siivö
Hanna Siivö

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Carita Soininen
Carita Soininen

Työelämäohjaaja:

Kirsi Lindfors
Kirsi Lindfors

11 / 6 2018

Joensuu

LIITTEET: - tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Havainnointirunko

Aika ja paikka:

Ryhmä:

1. Lasten innostuneisuus

Harjoitus 1.

Harjoitus 2.

Harjoitus 3.

Harjoitus 4.

2. Harjoitteen haastavuus (kielellisesti ja motorisesti)

Harjoitus 1.

Harjoitus 2.

Harjoitus 3.

Harjoitus 4.

3. Lasten keskittyminen

Harjoitus 1.

Harjoitus 2.

Harjoitus 3.

Harjoitus 4.

4. Lasten välinen yhteistyö

Harjoitus 1.

Harjoitus 2.

Harjoitus 3.

Harjoitus 4.

5. Mahdolliset muut huomiot

Harjoitus 1.

Harjoitus 2.

Harjoitus 3.

Harjoitus 4.

ILMOITUS HUOLTAJILLE TOIMINTATUOKIOISTA

ILMOITUS HUOLTAJILLE TOIMINTATUOKIOISTA

Hei!

Olen Hanna Sirviö, [sosionomi-opiskelija](#) Karelia ammattikorkeakoulusta ja teen opinnäytetyön Touhula Marjalaan. Opinnäytetyöni aiheena on 5-6 -vuotiaiden lasten äidinkielen opetuksen [liikunnallistaminen](#). Opinnäytetyöhön liittyen pidän kaksi toimintatuokiota eskareille ja yhden [viskareille](#), jossa lapset pääsevät harjoittelemaan äidinkielen taitoja liikunnallisten harjoitteiden avulla. Toimintatuokiot pidetään 21.8.2018 ja 3.9.2018. Toimintatuokioiden perusteella kokoan Vintiöt -ryhmän kasvattajille oppaan, jossa on liikunnallisia harjoitteita äidinkielen opetukseen. Toimintatuokioiden yhteydessä havainnoin suunnittelemini harjoitteiden soveltuvuutta ja toimivuutta lapsille.

Koko opinnäytetyön prosessin ajan kunnioitan lasten anonymiteettiä, joten lasten nimiä ei käytetä opinnäytetyön raportissa. Lapsista ei myöskään oteta kuvia opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö julkaistaan ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden julkaisusivustossa [Theseuksessa](#).

Ystävällisin terveisin,

Hanna Sirviö

TOIMINTATUOKIOIDEN SUUNNITELMAT

TOIMINTATUOKIO 1. 21.8.2018 klo 9 ->

VISKARIT

1. Hyppynarukirjaimet

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjaiten tunnistamista ja kirjain-äännevastaavuutta sekä kehittyä kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Oppilaat jaetaan pareittain tai muutaman hengen ryhmiin.

Toteutus: Näytetään kirjainkortti. Lapset muodostavat kirjaimen hyppynarusta lattialle. Lapset liikkuvat kirjaimen muotoa kävellen, juosten, kontaten ja toistavat kyseisen kirjaimen äännettä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Jokainen lapsi muodostaa itsenäisesti kirjaimen omasta hyppynarusta. Liikkumistapoja voi vaihdella. Kirjainkorttia ei välttämättä tarvitse näyttää etukäteen.

Materiaalit: Hyppynarut ja kirjainkortit.

2. Kirjainten tunnistaminen

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta.

Alkuvalmistelut: Eri puolille tilaa laitetaan jokaisen nimen alkukirjain.

Toteutus: Ohjaaja ohjaa lapsia toimimaan, esimerkiksi "kuljetaan hitaasti, oikein hitaasti sen kirjaimen luo, jolla Hannan nimi alkaa." Vuorotellen käydään kaikkien lasten nimet läpi.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Erilaiset liikkumistyyliä. Voidaan myös vaihdella asioita/nimiä, josta kirjain täytyy tunnistaa. Esim. eläimet jne.

Materiaalit: Kirjainkortit. Lista eri liikkumistyyleistä. Tässä interventiossa käytetään mm. seuraavia liikkumistyyliä: hitaasti, nopeasti, matalasti, mahdollisimman korkeana, mahdollisimman hiljaa, mahdollisimman äänekkäästi, karhukävetyllä, rapukävetyllä, kierien..

3. Jähmettyneet tunteet

Tavoitteet: Kuullunymmärtämisen harjoittelu, mielikuvituksen kehittyminen.

Alkuvalmistelut: Cd-soitin ja rauhallista musiikkia. Tunnetiloja listattuna opettajalle ylös paperiin + mahdollisesti tunnekortit.

Toteutus: Oppilaat kävelevät rauhallisesti ympäri luokkaa, taustalla soi hiljainen musiikki. Musiikki pysäytetään ja opettaja sanoo jonkin tunnetilan (voi samalla näyttää tunnekorttia tai heijastaa sen esim. seinälle). Oppilaat jähmettyvät tunnetta esittäväksi patsaaksi. Muihin leikkijöihin ei saa koskea, vaan tarkoituksena on kuvata tunnetta omalla vartalolla ja ilmeellä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Liikutaan eri tavoin: juosten, hyppien, takaperin, rapukävellen, kontaten, kyykyssä..

Materiaalit: cd-soitin ja levy, tunnetila -lista opettajalle.

4. Selkäkirjaimet

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta, tavumäärän laskemista, ensimmäisen tavun tunnistamista sekä äänteiden yhdistelyä ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Harjoitellaan piirtämään opettajan peilikuvana sormella ilmaan harjoitteessa käytettäviä kirjainmuotoja. Muodostetaan lapsista parit ja toinen käy makaamaan vatsalleen maahan. Toteutus: Opettaja näyttää lapulta kirjaimen parille, joka istuu vatsallaan olevan kaverin vieressä ja toimii kirjoittajana. Nähtyään kirjaimen, piirtää kirjoittaja sen parin selkään. Pari yrittää tunnistaa, mistä kirjaimesta oli kyse.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Voidaan myös toteuttaa siten, että lapset istuvat jonossa. Opettaja näyttää kirjaimen jonossa viimeisenä olevalle, joka piirtää sen edessään olevan selkään. Näin viesti kulkee jonossa eteenpäin kohti jonon ensimmäistä, joka sanoo kirjaimen ääneen. Kirjain kirjoitetaan taululle tai paperille, josta se luetaan yhdessä. Kirjaimista voi myös syntyä sana. Ensimmäinen siirtyy jonon viimeiseksi ja muut liikkuvat jonossa yhden paikan eteenpäin.

Materiaali: kirjainlappuja, liitutaulu tai iso paperi seinälle. Kirjainten on oltava kooltaan niin pieniä, että niitä voidaan vilauttaa muiden huomaamatta yhdelle oppilaalle kerrallaan. Tässä interventiössä käytetään kirjaimia i, u ja o ja konsonanteista m, l ja s.

TOIMINTATUOKIO 2. 21.5.2018, klo 10.00->

ESKARIT

1. Kirjainten muodostus keholla

Tavoitteet: kirjainten tunnistaminen, kehittyminen kognitiivis-motorisissa taidoissa

Alkuvalmistelut: Opettajalla kirjainlaput, joista näyttää kirjaimen mallin.

Toteutus: Lapset muodostavat kehollaan kirjaimia. Opettaja voi näyttää ensin kuvan, millainen kirjain on.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjaimia voidaan muodostaa myös pareittain tai ryhmässä.

Materiaalit: Kirjainkortit.

2. Hyppyruudukko

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänteen tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Jaetaan lapset esim. neljään ryhmään. Asetetaan lattialle A- ja I-hyppyruudukot jokaisen ryhmän eteen.

Toteutus: Oppilaat hyppäävät ruutua. Kun on kaksi kirjainta vierekkäin, hypätään kahdella jalalla ja sanotaan äänne pitkänä, yksi kirjain = hypätään yhdellä jalalla ja sanotaan äänne lyhyenä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjaimia voidaan vaihdella sen mukaan, mitä vokaalia opetellaan.

Materiaalit: A- ja I -hyppyruudukot.

3. Vaihda paikkaa

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänteen tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Oppilaat istuvat piirissä ja jokaisen eteen jaetaan kirjainkortteja. Kaikille ei tarvitse jakaa samoja kirjaimia, mutta paikan vaihtamisen mahdollistumiseksi jokaista kirjainta on oltava useammalla kuin yhdellä oppilaalla. Kirjaimia vastaavat äänneet tunnustetaan ennen aloittamista.

Toteutus: Opettaja sanoo äänneen ja ne oppilaat, joiden edessä on kyseistä äännettä vastaava kirjainkortti, vaihtavat mahdollisimman nopeasti paikkaa keskenään. Peli-idean tullessa tutuksi opettaja voi sanoa kokonaisen sanan, jonka alkuäänneen mukaan oppilaat vaihtavat paikkaa.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Harjoitetta voidaan samalla periaatteella käyttää myös loppuäänneen tunnustamiseen. Lukutaidon mukaan voidaan pelata myös siten, että joku oppilaista sanoo äänneen tai sanan. Tällöin harjoitetta voidaan mennä hedelmäsalaatti-leikin tavoin, jolloin paikkoja on yksi vähemmän kuin oppilaita. Jos äänneen tai sanan sanoja ehtii keskeltä jonkun paikkaa vaihtavan tyhjälle paikalle, sanoja vaihtuu.

Materiaalit: Istuinalustat, kirjainkortit.

4. Se kenen nimessä on...

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta

Alkuvalmistelut: Opettajan täytyy tietää kaikkien lasten nimet. Kirjaimet, joilla voidaan havainnollistaa, miltä mikin kirjain näyttää. Oppilaat istuvat lattialla kasvot opettajaan päin.

Toteutus: Opettaja sanoo esim. "se kenen nimi alkaa kirjaimella A, hyppii viisi x-hyppyä...." tai Opettaja huomioi, että kaikki lapset saavat tehtävän.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Tehtäviä (liikkumistapoja) voidaan keksiä lukuisia erilaisia. Kun oppilaat tunnustavat jo tavut ja niiden määrän, voi tehtävää vaikeuttaa esimerkiksi siten, että opettaja antaa tehtävän nimen tavumäärän mukaan. Voidaan myös pitää loppuharjoituksena, esimerkiksi liikuntasalista saa poistua sen mukaan, kun tunnustaa omasta nimestään löytyvän sen, mitä opettaja sanoo.

Materiaalit: Oppilaiden nimilista. Lista eri tehtävistä.

Toimintatuokio 3. 3.9.2018

ESKARIT

1. Kirjainjuoksu

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta.

Alkuvalmistelut: Kirjaimia eri puolille tilaa.

Toteutus: Leikkijät liikkuvat tilassa vapaasti musiikin tahdissa ja kun musiikki lakkaa, ohjaaja huutaa jonkin kirjaimen. Leikkijöillä tulee juosta ko. numeron luokse mahdollisimman nopeasti.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kun lukutaito on kehittynyt, voidaan tehdä niin, että kirjainten tilalla on tavuja tai kokonaisia sanoja. Leikkiä voidaan olla myös niin, että se, joka ehtii viimeisenä kirjaimen/tavun/sanan luokse, tippuu leikistä pois.

Materiaalit: Kirjainlaput, musiikkia.

2. Ahmat ja oravat

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänten tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Oppilaat jaetaan kahteen joukkueeseen: ahmoihin ja oraviin. Joukkueet asettuvat kasvokkain noin metrin päähän toisistaan siten, että jokaisella oppilaalla on edessään pari vastakkaisesta joukkueesta. Molempien joukkueiden selän taakse sovitaan "kotipesät" eli alueet, joille yritetään ehtiä turvaan.

Toteutus: Opettaja sanoo jommankumman joukkueen nimen. Kun opettaja sanoo esimerkiksi ahmat, lähtevät kyseisen joukkueen jäsenet ottamaan kiinni oraviin kuuluvaa pariaan. Oravat yrittävät ehtiä kotipesäänsä ennen kuin ahmat saavat heidät kiinni. Jos pari jää kiinni, palaavat molemmat keskelle lähtöasetelmaan. Kun leikin idea on tullut tutuksi, lisätään siihen fonologisen tietoisuuden harjoittelua. Opettaja sanoo a- ja o-alkuisia sanoja. Kun sana alkaa o-äänneellä, ottavat oravat kiinni ja kun puolestaan a-äänneellä, ottavat ahmat kiinni. Aluksi opettajan on hyvä painottaa sanan alkuäännettä sen tunnistamisen helpottamiseksi.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Lähtöasentoja voi vaihdella: välillä lähdetään selät vastakkain, välillä kyykystä. Liikuntasalissa toteutettaessa voidaan lähteä myös istuma-asennosta, makuultaan tai selältä. Joukkueiden lähtöpaikat on hyvä merkitä maahan viivoilla tai muilla merkeillä. Harjoitus voidaan myös tehdä siten, että lasten täytyy tunnistaa loppuäänne alkuäänten sijaan.

Materiaalit: Sanalista opettajalle. Tässä harjoitteessa käytettiin seuraavia sanoja: **auto, omena, ope, ahma, aurinko, otus, aamu, ovi.**

3. Hyppyrudukko

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänten tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Jaetaan lapset esim. neljään ryhmään. Asetetaan lattialle A- ja I-hyppyrudukot jokaisen ryhmän eteen.

Toteutus: Oppilaat hyppäävät ruutua. Kun on kaksi kirjainta vierekkäin, hypätään kahdella jalalla ja sanotaan äänne pitkänä, yksi kirjain = hypätään yhdellä jalalla ja sanotaan äänne lyhyenä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjaimia voidaan vaihdella sen mukaan, mitä vokaalia opetellaan.

Materiaalit: A- ja I -hyppyrudukot.

4. Arvaa kirjain

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta, kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa. Kehittää myös keskittymistä ja kinesteettistä havainnointia.

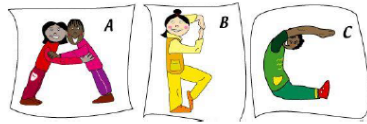
Alkuvalmistelut: Jaetaan lapset pareittain tai pieniin ryhmiin. Jokaiselle parille/ryhmälle jaetaan pino kirjainkortteja. Pino asetetaan kirjainpuoli alaspäin lattialle.

Toteutus: Yksi lapsi ryhmästä/toinen pareista ottaa päällimmäisen kirjainkortin ja näyttää sen muille pitäen kirjainta rinnan edessä, katsomatta kirjainta itse. Muut yrittävät esittää kirjainta ja kirjainkortin nostaja yrittää arvata, mistä kirjaimesta on kyse.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjainkortin nostaja katsoo kirjaimen siten, ettei muut näe. Hän yrittää kehollaan esittää kirjainta ja muut lapset koittaa arvata, mistä kirjaimesta on kyse. Vaihtoehtoisesti voidaan tehdä myös siten, että pienryhmässä lapset katsovat kortin esimerkiksi pareittain ja muodostavat kehollaan yhdessä kyseisen kirjaimen, muut yrittävät arvata.

Materiaalit: kirjainkortit.

OPAS

ÄIDINKIELTÄ LIKUNNALLISESTI

Opas 5-6 -vuotiaiden lasten äidinkielen
opetuksen liikunnallistamiseen

Tekijä: Sosionomiopiskelija Hanna Sirviö

7. Pallon/hernepussin heitto koriin.....	20
8. Kuuletko eron?.....	22
9. Tavuliikkeet.....	23
10. Onko meistä sanaksi?.....	23
MUUT LEIKIT	24
1. Jähmettyneet tunteet.....	24
2. Taikalaatikko koskee.....	25
3. Taikurinhattu.....	26
4. Hattutemppu.....	27
Lähteet:.....	28

Sisältö

Sisällys

Alkusanat.....	4
KIRJAIMET	6
1. Hyppynarukirjaimet.....	6
2. Hyppynaruhyppely.....	7
3. Kirjainten muodostus keholla.....	8
4. Arvaa kirjain.....	8
5. Ahmat ja oravat.....	9
6. Kirjainjuoksu.....	11
7. Kirjainhippa.....	11
8. Se, kenen nimi/nimessä on.....	12
9. Hyppyruudukko.....	13
10. Liikkuvat aakkoset.....	13
TAVUT & ÄÄNTEET	15
1. Tavuleikki.....	15
2. Kirjainmatkustus.....	15
3. Vaihda paikkaa.....	16
4. Selkäkirjaimet.....	18
5. Kivien varassa.....	19
6. Kätet ja jalat maahan.....	20

Alkusanat

Tämän oppaan tavoitteena on lisätä liikuntaa lasten varhaiskasvatuksessa ja tukea 5-6 -vuotiaiden lasten äidinkielen taitoja koulumaailmaa varten. Oppaan tarkoituksena on toimia konkreettisen työkaluna varhaiskasvattajille liikunnallisten äidinkielen tuokoiden järjestämiseen.

Miksi äidinkieltä sitten tulisi opettaa liikunnallisesti? Alle kouluikäisten lasten liikuntasuosituksen mukaan lasten tulisi liikkua vähintään 3 tuntia päivässä. Liikunnan integroimisella muihin oppiaineisiin olisi mahdollista lisätä liikunnan määrää hoito- ja esiopetuspäivien aikana. Tämä opas antaa vinkkejä äidinkielen ja liikunnan integroimiseen.

Tutkimusten mukaan liikunnalla on positiivisia vaikutuksia lasten oppimiseen. Liikunta on toiminnallinen opetusmenetelmä ja se soveltuu kaikille lapsille heidän ajatteluaan ohjaavan luontaisen toiminnantarpeen vuoksi. Erityisesti

liikunnan käytöstä opetusmenetelmänä hyötyvät oppimisvaikeuksia omaavat lapset. Liikunnan integroiminen muihin oppiaineisiin tuottaa siis hyötyä niin oppilaille kuin opettajille.

Oppaan harjoitteiden suunnittelussa on pyritty huomiomaan varhaiskasvatus- ja esiopetus suunnitelman keskeiset tavoitteet äidinkielen ja liikunnan osalta. Äidinkielessä keskitytään kirjainten ja tavujen tunnistamiseen, kielen kehitykseen sekä kirjoitus- ja lukutaitoon. Liikunnan osalta keskitytään motorisiin perustaitoihin eli tasapaino-, käsittely- ja liikkumistaitoihin. Harjoitteet on sovellettu oppaan lopussa olevassa lähdeluettelossa mainituista lähteistä löytyneistä harjoitteista tai kehitetty omien ideoideni pohjalta.

Riemukkaita liikunnallisia äidinkielen tuokioita toivottaen:

Hanna Sirviö, 2018

5

KIRJAIMET

1. Hyppynarukirjaimet

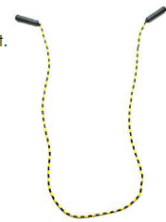
Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjainten tunnistamista ja kirjain-äännevastaavuutta sekä kehittää kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Oppilaat jaetaan pareittain tai muutaman hengen ryhmiin.

Toteutus: Näytetään kirjainkortti. Lapset muodostavat kirjaimen hyppynarusta lattialle. Lapset liikkuvat kirjaimen muotoa kävellen, juosten, kontaten ja toistavat kyseisen kirjaimen äännettä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Jokainen lapsi muodostaa itsenäisesti kirjaimen omasta hyppynarusta. Liikkumistapoja voi vaihdella. Kirjainkorttia ei välttämättä tarvitse näyttää etukäteen.

Materiaalit: Hyppynarut ja kirjainkortit.

6

2. Hyppynaruhyppely

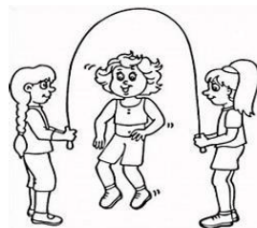
Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjainten tunnistamista ja kirjain-äännevastaavuutta sekä kehittää kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Kiinnitetään hyppynaru toisesta päästä seinään, tai päätetään kaksi narunpyörittäjää.

Toteutus: Oppilaat hyppäivät vuorotellen naru. Luetaan samalla aakkosia. Kirjain, jonka kohdalle naru pysähtyy, määrittää keksittävän sanan alkukirjaimen.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Sana voidaan keksiä yhdessä, tai hyppääjä keksii sen itse. Harjoitusta voidaan olla myös ulkona.

Materiaalit: Hyppynarut.

7

3. Kirjainten muodostus keholla

Tavoitteet: Kirjainten tunnistaminen, kehittyminen kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Opettajalla kirjainlaput, joista näyttää kirjaimen mallin.

Toteutus: Lapset muodostavat kehollaan kirjaimia. Opettaja voi näyttää ensin kuvan, millainen kirjain on.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjaimia voidaan muodostaa myös pareittain tai ryhmässä.

Materiaalit: Kirjainkortit.

4. Arvaa kirjain

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta, kehittää kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emoionaalisissa taidoissa. Harjoitus kehittää myös keskittymistä ja kinesteettistä havainnointia.

Alkuvalmistelut: Jaetaan lapset pareittain tai pieniin ryhmiin. Jokaiselle parille/ryhmälle jaetaan pino

8

kirjainkortteja. Pino asetetaan kirjainpuoli alaspäin lattialle.

Toteutus: Yksi lapsi ryhmästä/toinen pareista ottaa päällimmäisen kirjainkortin ja näyttää sen muille pitäen kirjainta rinnan edessä, katsomatta kirjainta itse. Muut lapset yrittävät esittää kirjainta ja kirjainkortin nostaja yrittää arvata, mistä kirjaimesta on kyse.

Variatiot ja parannusehdotukset: Kirjainkortin nostaja katsoo kirjaimen itse, siten, ettei muut näe kirjainta. Hän yrittää kehollaan esittää kirjainta muut lapset koittavat arvata, mistä kirjaimesta on kyse. Vaintoehtoisesti voidaan tehdä myös siten, että pienryhmässä lapset katsovat kortin esimerkiksi pareittain ja muodostavat yhdessä kehollaan kyseisen kirjaimen, muut yrittävät arvata.

Materiaalit: Kirjainkortit.

5. Ahmat ja oravat

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänteen tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Oppilaat jaetaan kahteen joukkueeseen: ahmoin ja oraviin. Joukkueet asetetaan kasvokkain noin metrin päähän toisistaan siten, että jokaisella oppilaalla on edessään pari vastakkaisesta joukkueesta. Molempien joukkueiden

9

selän taakse sovitaan "kotipesät" eli alueet, joille yritetään ehtiä turvaan.

Toteutus: Opettaja sanoo jommankumman joukkueen nimen. Kun opettaja sanoo esimerkiksi ahmat, lähtevät kyseisen joukkueen jäsenet ottamaan kiinni oraviin kuuluvaa pariaan. Oravat yrittävät ehtiä kotipesäänsä ennen kuin ahmat saavat heidät kiinni. Jos pari jää kiinni, palaavat molemmat keskelle lähtöasetelmaan. Kun leikin idea on tullut tutuksi, lisätään siihen fonologisen tietoisuuden harjoittelua. Opettaja sanoo a- ja o-alkuisia sanoja. Kun sana alkaa o-äänneellä, ottavat oravat kiinni ja kun puolestaan a-äänneellä, ottavat ahmat kiinni. Aluksi opettajan on hyvä painottaa sanan alkuäännettä sen tunnistamisen helpottamiseksi.

Variatiot ja parannusehdotukset: Lähtöasentoja voi vaihdella: välillä lähdetään selät vastakkain, välillä kyykystä. Liikuntasalissa toteutettaessa voidaan lähteä myös istuma-asennosta, makuultaan tai seläitään. Joukkueiden lähtöpaikat on hyvä merkitä maahan viivoilla tai muilla merkeillä. Harjoitus voidaan myös tehdä siten, että lasten täytyy tunnistaa loppuäänne alkuäänteen sijaan.

Materiaalit: Sanalista opettajalle. Esimerkkisanoja: auto, omena, ope, ahma, aurinko, otus, aamu, ovi.

10

6. Kirjainjuoksu

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta.

Alkuvalmistelut: Kirjaimia eri puolille tilaa.

Toteutus: Leikkijät liikkuvat tilassa vapaasti musiikin tahdissa ja kun musiikki loppaa, ohjaaja huutaa jonkin kirjaimen. Leikkijöitten tulee juosta ko. kirjaimen luokse mahdollisimman nopeasti.

Variatiot ja parannusehdotukset: Kun lukutaito on kehittynyt, voidaan tehdä niin, että kirjainten tilailla on tavuja tai kokonaisia sanoja. Leikkiä voidaan olla myös niin, että se, joka ehti viimeisenä kirjaimen/tavun/sanan luokse, tippuu leikistä pois. Lapsi/aikuinen voi myös keksiä erilaisia tapoja liikkua.

Materiaalit: Kirjainlaput, musiikkia.

7. Kirjainhippa

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee

kirjaimen tunnistamista, kehon hahmottamista ja perusliikkumista.

Alkuvalmistelut: Hipassa käytettävä kirjain päätetään etukäteen, tai vaihtoehtoisesti hippa sanoo kirjaimen.

Toteutus: Hipan kosketuksesta pitää muodostaa kyseinen kirjain joko omalla keholla, käsillä tai

11

somilla ja jäädä paikalleen. Pelastaminen tapahtuu tekemällä vastapäätä samanlainen kirjain.

Variatiot ja parannusehdotukset: Ennen hipan alkamista voidaan kirjainta päätettäessä näyttää kirjainkortista kyseinen kirjain. Lapsi/aikuinen voi myös keksiä erilaisia tapoja liikkua.

Materiaalit: Ei välttämättä mitään tarvikkeita. Mahdollisesti liivi hipalle ja kirjainkortit avuksi kirjainten tunnistamiseen.

8. Se, kenen nimi/nimessä on...

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta

Alkuvalmistelut: Opettajan täytyy tietää kaikkien lasten nimet. Kirjaimet, joilla voidaan havainnollistaa, milloin mikä kirjain näyttää. Oppilaat istuvat lattialla kasvat opettajaan päin.

Toteutus: Opettaja sanoo esim. "se kenen nimi alkaa kirjaimella A, hyppii viisi x-hyppyä...." tai Opettaja nuomii, että kaikki lapset saavat tehtävän.

Variatiot ja parannusehdotukset: Tehtäviä (liikkumistapoja) voidaan keksiä lukuisia erilaisia. Kun oppilaat tunnistavat jo tavut ja niiden määrän, voi tehtävää vaikeuttaa esimerkiksi siten, että opettaja antaa tehtävän nimen tavumäärän mukaan. Voidaan myös pitää loppuharjoituksena, esimerkiksi liikuntasalista saa poistua sen mukaan, kun tunnistaa

12

9. Hyppyruudukko

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänteen tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Jaetaan lapset esim. neljään ryhmään. Asetetaan lattialle A- ja I-hyppyruudukot jokaisen ryhmän eteen.

Toteutus: Oppilaat hyppäävät ruutua. Kun on

kaksi kirjainta vierekkäin, hypätään kahdella jalalla ja sanotaan äänne pitkään, yksi kirjain = hypätään yhdellä jalalla ja sanotaan äänne lyhyenä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjaimia voidaan vaihdella sen mukaan, mitä vokaalia opetellaan.

Materiaalit: A- ja I- kirjainkortit.

10. Liikkuvat aakkoset

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjaimen äänne- ja kirjoitusasun hahmottamista, tarkkaavaisuutta ja ongelmanratkaisua, sekä kehon hahmotusta, tasapainoa ja mielikuvitusta.

Alkuvalmistelut: Lattiaan teipataan erilaisia viivoja, kuten suora, kiemurteleva ja sahalaita.

13

Toteutus: Aikuinen sanoo ja näyttää kirjainkortin.

Lapset muodostavat kirjaimen omalla kehollaan ja pysyvät paikoillaan kyseisessä asennossa, kunnes musiikki alkaa soida. Musiikin soidessa lapset liikkuvat kirjaimena viivoja pitkin.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Kirjain voidaan sanoa, mutta ei näytetä kirjainkorttia. Vaihtoehtoisesti opettaja voi näyttää kirjaimen, mutta lapset ääntävät sen. Lapset voivat myös itse keksiä kirjaimia.

Materiaalit: Kirjainkortit, teippiä viivoja varten, cd-soitin ja cd-levy.

14

TAVUT & ÄÄNTEET

1. Tavuleikki

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee tavuttamista ja tavumäärän laskemista sekä perusliikkumista.

Alkuvalmistelut: Yksi lapsista menee seisomaan seinää vasten selkää muihin lapsiin päin, jotka ovat asettautuneet sovittun matkan päähän.

Toteutus: Perinteistä väri-leikkiä ollaan niin, että opettaja tai joku lapsista sanoo sanan ja yhdessä mietitään, kuinka monta tavua sanassa on. Leikkijät saavat liikkua niin monta askelta eteenpäin kuin sanassa on tavuja. Toteutetaan liikkumismuotoja vaihdellen.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Tavuttamisen apuna voidaan käyttää esimerkiksi taputtamista.

Materiaalit: -

2. Kirjainmatkustus

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta, alku- ja loppuäänteen tunnistamista sekä ensimmäisen tavun ja vokaalin pituuden tunnistamista ja kehittyä kognitiivisissa ja sosiaalis-emotionaalisisissa taidoissa.

15

Alkuvalmistelut: Eri puolille luokkaa sijoitetaan kirjaimia tai kirjainyhdistelmiä. Oppilaiden taitotason mukaan kirjaimet voivat olla joko isoja tai pieniä. Kirjainlappujen on tarkoitus näkyä helposti.

Toteutus: Opettaja kysyy esimerkiksi, mikä on ensimmäinen tavu sanassa uusi ja oppilaat kävelevät eli "matkustavat" ryhmän oikean kirjaimen tai kirjainyhdistelmän luo. He sopivat, kuka ottaa kirjaimen tai kirjainyhdistelmän mukaan ja tuo sen taululle. Kerättyjä kirjaimia ja kirjainyhdistelmiä voidaan hyödyntää tunnilla muissa tehtävissä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Harjoitteen tullessa tutuksi voidaan sitä tehdä pareittain, jolloin jokaisen oppilaan rooli on aktiivisempi. Liikkumistapoja voi vaihdella.

Materiaalit: Kirjainlaput, sinitarraa kirjainlappuihin ja sanallista kirjainmatkustukseen. Sanoja voivat olla esimerkiksi uusi (1. tavu), saapas (viimeinen kirjain), aamu (1. tavu), liro (1. tavu), uskoton (1. kirjain), susi (viimeinen kirjain), arvaamaton (1. kirjain), kiire (1. kirjain).

3. Vaihda paikkaa

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta sekä alkuäänteen tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisisissa taidoissa.

16

Alkuvalmistelut: Oppilaat istuvat piirissä ja jokaisen eteen jaetaan kirjainkortteja. Kaikille ei tarvitse jakaa samoja kirjaimia, mutta paikan vaihtamisen mahdollistumiseksi jokaisista kirjainista on oltava useammalla kuin yhdellä oppilaalla. Kirjaimia vastaavat äänneet tunnustetaan ennen aloittamista.

Toteutus: Opettaja sanoo äänneen ja ne oppilaat, joiden edessä on kyseistä äännettä vastaava kirjainkortti, vaihtavat mahdollisimman nopeasti paikkaa keskenään. Peli-idean tullessa tutuksi opettaja sanoo kokonaisen sanan, jonka alkuaänneen mukaan oppilaat vaihtavat paikkaa.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Harjoitetta voidaan samalla periaatteella käyttää myös loppuäänneen tunnistamiseen. Lukutaidon mukaan voidaan pelata myös siten, että joku oppilaista sanoo äänneen tai sanan. Tällöin harjoitetta voidaan mennä hedelmäsalaatti-leikin tavoin, jolloin paikkoja on yksi vähemmän kuin oppilaita. Jos äänneen tai sanan sanoja ehtii keskeltä jonkun paikkaa vaihtavan tyhjälle paikalle, sanoja vaihtuu.

Materiaalit: Kirjainkortit.

5. Kivien varassa

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta, loppuäänneen tunnistamista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Lattiaan kiinnitetään maalarinteipillä kirjaimia. Jokainen etsii maasta omaan nimeen kuuluvan kirjaimen, jonka päälle menee seisomaan. Jokaisista harjoitteesta käytettävää kirjainta on oltava vähintään yhtä monta kuin oppilaita.

Toteutus: Opettaja sanoo sanan, josta oppilaat tunnistavat loppuäänneen. He etsivät loppuäännettä vastaavan vapaana olevan kirjaimen, jonka päälle menevät seisomaan.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Harjoituksessa voidaan loppuäänneen sijaan harjoitella myös esimerkiksi alkuäännettä.

Materiaalit: Istuinlalat, runsaasti vokaaleja sisältäviä kirjainlappuja, sanalista opettajalle loppuäänneen tunnistamiseen. Sanoja voivat olla esimerkiksi sauna, Olli, hattu, katto, hattara, lapsi, kissa, ontto, banaani, villa, hassu ja haavi.

4. Selkäkirjaimet

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kirjain-äännevastaavuutta, tavumäärän laskemista, ensimmäisen tavun tunnistamista sekä äänneiden yhdistelyä ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Harjoitellaan piirtämään opettajan peilikuvana sormella ilmaan harjoitteessa käytettäviä kirjainmuotoja. Muodostetaan lapsista parit ja toinen käy makaamaan vatsalleen maahan.

Toteutus: Opettaja näyttää lapulta kirjaimen parille, joka istuu vatsallaan olevan kaverin vieressä ja toimii kirjoittajana. Nähtyään kirjaimen, piirtää kirjoittaja sen parin selkään. Pari yrittää tunnistaa, mistä kirjaimesta oli kyse.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Voidaan myös toteuttaa siten, että lapset istuvat jonossa. Opettaja näyttää kirjaimen jonossa viimeisenä olevalle, joka piirtää sen edessään olevan selkään. Näin viesti kulkee jonossa eteenpäin kohti jonon ensimmäistä, joka sanoo kirjaimen ääneen. Kirjain kirjoitetaan taululle tai paperille, josta se luetaan yhdessä. Kirjainista voi myös syntyä sana. Ensimmäinen siirtyy jonon viimeiseksi ja muut liikkuvat jonossa yhden paikan eteenpäin.

Materiaalit: Kirjainlappuja, liitutaulu tai iso paperi seinälle. Kirjainten on oltava kooltaan niin pieniä, että niitä voidaan vilauttaa muiden huomaamatta yhdelle oppilaalle kerrallaan.

6. Kädet ja jalat maahan

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee sanan tavumäärän laskemista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Oppilaat jaetaan suunnilleen yhtä suuriin ryhmiin, joista kukin muodostaa oman piirin.

Toteutus: Opettaja sanoo sanan, jonka tavumäärän oppilaat ryhmässä laskevat ja laittavat sen mukaisen määrän jalkoja maahan. Tämän jälkeen opettaja sanoo ensin jalkojen lukumäärän ja sitten jonkin sanan, jonka tavumäärän mukaisesti oppilaat laittavat käsiä maahan, esim. 6 jalkaa ja ilmapallo. Opettajan on harjoitteessa huomioitava oppilaiden lukumäärä, jottei sano vahingossa liian pientä jalkojen lukumäärää.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Oppilaat voivat itse keksiä sanoja. Erilaisia alustoja voidaan käyttää, jotta motorista haastetta on enemmän.

Materiaalit: Sanalista opettajalle.

7. Pallon/hermepussin heitto koriin

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee sanan tavumäärän laskemista ja kehittyä kognitiivis-motorisissa ja sosiaalis-emotionaalisissa taidoissa.

Alkuvalmistelut: Maassa olevien vanteiden eteen jaetaan kullekin ryhmälle merkki, esimerkiksi erivärisen istuinlata merkiksi jonon ensimmäisille.

Oppilaat jaetaan esim. 4-5 hengen joukkueisiin, jotka tekevät jonon oman "korinsa" eteen merkitylle paikalle. Havainnollistetaan harjoitetta yhden joukkueen toimissa esimerkiksi. Jokaiselle joukkueelle yksi hernepusi.

Toteutus: Tarkoituksena on joukkueena heittää yhtä monta koriä kuin sanassa on tavuja. Kukin oppilas heittää vuorotellen. Opettaja sanoo sanan, jonka tavumäärän oppilaat taputtamalla laskevat. Jonon ensimmäinen yrittää heittää istuinalustan päältä korin. Jos hän onnistuu, on joukkueella heitettävänä yksi kori vähemmän. Heittäjä hakee aina pallon ja antaa sen jonossa seuraavalle siirtyen itse jonon viimeiseksi. Kun ensimmäinen joukkue ilmoittaa olevansa valmis, tarkistetaan luokan kanssa yhdessä, kuinka monta tavua kyseessä sanassa oli. Opettaja sanoo uuden sanan, kun ensimmäinen joukkue on valmis.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Heittely voidaan toteuttaa eri tyylein lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden, mahdollisuuksien mukaan esimerkiksi koripalloilla koripallokoreihin. Harjoitetta voidaan muuttaa aktivoivammaksi heittopaikkoja lisäämällä, jolloin heittäjien määrä joukkueessa pienenee ja odottelu aika lyhenee. Tällöin korostuu myös jokaisen oppilaan panos tavumäärän laskemisessa. Harjoitteen selkeyttämiseksi on hyvä heifi aluksi sopia, miten joukkue ilmaisee olevansa valmis. Esimerkiksi käsin nostaminen ylös voisi olla hyvä tapa. Taputettavien sanojen valinnalla opettaja voi luontevasti liittää harjoitteen muihin aineisiin ajankohtaisiin opetettaviin käsitteisiin.

21

9. Tavuliikkeet

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee tavuttamista, laskemista, suunnien hahmottamista, tasapainoa ja perusliikkumista.

Alkuvalmistelut: Lapset asettuvat rivin tilan keskelle.

Toteutus: Opettaja sanoo sanan ja lapset laskevat sanan tavujen määrän. Opettaja kertoo liikkumistavan ja liikkumissuunnan. Lapset liikkuvat ohjeen mukaan tavujen mukaisen askelmäärän.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Tavuttamisen apuna voidaan käyttää taputtamista tai opettaja voi näyttää esimerkiksi sormillaan tavujen määrän. Lapset voivat itse keksiä sanoja.

Materiaalit: Sanalista opettajalle, sekä lista eri liikkumistavoista.

10. Onko meistä sanaksi?

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee tavujen ja sanojen vertailemistä ja/tai lukemista sekä kuvan ja sanan yhdistämistä, yhteistyötä ja perusliikkumista.

Alkuvalmistelut: Jaetaan lapset kahteen ryhmään. Toinen ryhmä jää tilaan ja toinen menee tilan ulkopuolelle. Laitetaan seinille kuvia, jotka vastaavat tavuista muodostuvia sanoja. Jaetaan toiselle ryhmälle sanojen ensimmäinen tavu ja toiselle kortit, joissa on sanojen jälkimmäinen tavu.

23

Materiaalit: Istuinalustat, (kori)palloja ja sanalista opettajalle. Tässä harjoitteessa voidaan käyttää esimerkiksi seuraavia sanoja: kiisseli (3), soutuvene (4), porkkana (3) ja kukkuruukku (4).

8. Kuuletko eron?

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee lyhyen ja pitkän äänteen erottamista sekä reaktionopeutta.

Alkuvalmistelut: Lapset istuvat lattialla.

Toteutus: Opettaja sanoo sanoja, joissa korostuu lyhyt tai pitkä äänne (kaksoisvokaali tai -konsonantti). Jos lapsi kuulee lyhyen äänteen, menee hän lattialle makuuasentoon. Pitkän äänteen kuulleessa lapsi hyppää x-asentoon. Sanojen välissä lapset palaavat lähtöasentoon (esim. istuma-asento).

Variaatiot ja parannusehdotukset: Opettaja voi näyttää sanan myös kirjoitettuna. Tempo voi hidastaa tai nopeuttaa.

Materiaalit: Sanalista opettajalle. Esimerkiksi tuli, tuuli, pää, kissa, laastari, kuu, uusi, uni, suu, varis.

22

Toteutus: Yksi lapsi tulee kerrallaan tilan ulkopuolelta sisälle ja käy kysymässä haluamansa kaverin luona "Onko meistä sanaksi?" Mikäli heidän tavuistaan voi muodostaa sanan, lapsi voi jäädä sisälle. Mikäli tavuista ei voi muodostaa sanaa, sisällä oleva lapsi antaa liikkumisohjeen ulos poistuvalla lapsella. Kun kaikki ovat löytäneet parin, hakevat lapset pareittain seinältä sanaa vastaavan kuvan.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Helpotetaan harjoitusta siten, että kuvissa on sanat kirjoitettuna. Harjoitusta voi vaikeuttaa niin, että poistetaan kuvakortit käytöstä, jolloin tarkistusmahdollisuutta ei ole.

Materiaalit: Kuvat ja tavukortit. Sanoja voivat olla esimerkiksi aasi, auto, aave, isä, kello, silli, sienä, siipi, uuni.

MUUT LEKIT

1. Jähmettyneet tunteet

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kuullun ymmärtämistä, kehon hahmottamista ja mielikuvitusta.

Alkuvalmistelut:

Toteutus: Oppilaat kävelevät rauhallisesti ympäri luokkaa, taustalla soi hiljainen musiikki. Musiikki pysäytetään ja opettaja sanoo jonkin tunnetilan (voi samalla näyttää tunnekorttia tai heijastaa sen esim.

24

seinälle). Oppilaat jähmettyvät tunnetta esittäväksi patsaaksi. Muihin leikkijöihin ei saa koskea, vaan tarkoituksena on kuvata tunnetta omalla vartalolla ja ilmeellä.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Liikutaan eri tavoin: juosten, hyppien, takaperin, rapukävellen, kontaten, kyykyssä..

Materiaalit: Cd-soitin ja rauhallista musiikkia. Tunnetiloja listattuna opettajalle ylös paperiin + mahdollisesti tunnekortit. Harjoituksessa käytettäviä tunnetiloja voivat olla esimerkiksi iloinen, surullinen, innokas, hämmentynyt, pelokas, ärtynyt, väsynyt...

2. Taikalaatikko käskää

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee kuullun ymmärtämistä, kielellistä työmuistia, perusliikumistaitoja sekä sosioemotionaalisia taitoja kuten vuoron odottamista.

Alkuvalmistelut: Lapset seisovat piiristissä. Laitetaan taikalaatikkoon/pussiin/hattuun erilaisia tehtävälappuja.

Toteutus: Lapset saavat vuorotellen hakea Taikalaatikosta/pussista/hatusta tehtävän, joka luetaan koko ryhmälle ääneen. Kaikki lapset toteuttavat tehtävän.

25

Variaatiot ja parannusehdotukset: Annetaan motorisesti eri tasoisia tehtäviä. Tehtäviin voidaan yhdistää myös eri välineitä.

Materiaalit: Laatikko/pussi/hattu ja tehtävälaput. Tehtäviä voi olla esimerkiksi kävely, konttaaminen, ristiaskleet, yhdellä jalalla hyppiminen, ryömiminen..)

3. Taikurinhattu

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee nimien kirjoitusasun tunnistamista ja avaruudellista hahmottamista. Harjoitus kehittää myös sosioemotionaalisia taitoja, kuten toisten auttamista ja toisten läheisyyden sietämistä.

Alkuvalmistelut: Nimilaput laitetaan tyhjään hattuun//pussiin/laatikkoon.

Toteutus: Opettaja nostaa jokaiselle lapselle yhden nimilapun. Lapsi yrittää tunnistaa/lukea kenen nimilappu hänellä on, ja vie nimilapun kyseiselle lapselle eri tavoin liikkuen.

Variaatiot ja parannusehdotukset: Nimet voi olla kirjoitettu esimerkiksi tavutettuina.

Materiaalit: Nimilaput ja tyhjä hatu/laatikko/pussi.

26

4. Hattutempu

Tavoitteet: Oppilas harjoittelee oman nimen ja toisten nimien kirjoitusasun tunnistamista ja perusliikumistaitoja. Harjoitus kehittää myös sosioemotionaalisia taitoja, kuten vuoron odottamista ja toisten auttamista.

Alkuvalmistelut: Lasten nimilaput laitetaan hattuun/laatikkoon/pussiin.

Toteutus: Opettaja nostaa kerrallaan esimerkiksi kolme nimilappua. Lapset yrittävät tunnistaa nimet. Lapset, joiden nimet hatusta nousevat, tekevät opettajan antaman tehtävän (esim. tasajalkahyppy, kyykyt, pyöriminen..)

Variaatiot ja parannusehdotukset: Harjoitusta voidaan helpottaa siten, että nimet kirjoitetaan tavutettuina. Harjoitusta voidaan vaikeuttaa esimerkiksi niin, että nimikortit näytetään ylösalaisin. Lapset voivat myös keksiä itse tehtäviä.

Materiaalit: Tyhjä hatu, laatikko tai pussi. Lasten nimilaput.

27

Lähteet:

Pulli, E. 2017. Liikkua, leikkiä ja luoda. Helsinki: Lasten keskus.

Tiainen, T. & Välimäki, V. 2015. Lukuja liikkuen, tavuja touhuten. Jyväskylä: PK-kustannus.

28